

ראיון עם צבי קינן
תאריך : 21 בינואר 1996
פרויקט תיעוד תולדות חיל הים
מראיינים : אריה מרמרי
גבי קינן - בנו של צבי קינן

קלטת 1, צד א'

- ש. אנחנו מבקשים שתספר לנו על מוצאותיך בחיל הים.
- ת. אני התגייסתי לחיל הים במלחמת השחרור. למה התגייסתי לחיל הים? בצעירותי בגיל 16 נסעתי לאיטליה ללמוד בבית ספר ימי בצ'יוויטווקיה.
- לפני זה הייתי חבר באגודות ימיות **זבולון וצופי ים**, והיתה לי חסקה עם מפרש ושטתי איתה בחופי תל-אביב. למדו איתי ביחד בצ'יוויטווקיה : שלמה אראל, מרדכי ליבין וחיים רפאלי. כולם שרתו לאחר זה בחיל הים.
- ש. אברשה בלס?
- ת. אברשה בלס הוא בוגר המחזור הראשון של בית הספר, הוא היה מפקד המחזור שלנו, המחזור השלישי. בגלל חוקי הגזע שחוקקו באיטליה בתחילת 1938 לא סיימנו את לימודינו במועד המתוכנן, אך השלטונות האיטלקים אפשרו לנו לגשת לבחינות בפני ועדה מיוחדת בסוף 1938, לאחר שלמדנו כל הקיץ, את תעודת הגמר קיבלתי כעבור שנה (1939). (נספח 1)
- עם חזרתי ארצה נתקבלתי כנער סיפון באוניה שהניפה דגל פלשתינאי א.ק. "ארנון", אוניה ישנה ומוזנחת בנפח של 1,300 טון אשר הפליגה בין נמלי הארץ ומצרים.
- הצוות היה מורכב ממצרים ויוונים ואני הייתי היהודי הפלשתינאי היחיד, החזקתי שם מעמד חודשיים או שלושה. בתום התקופה הזאת נתקבלתי (בעזרת סוכניהם בארץ) כקדט בחברת Lurnitsen שהיא מהחברות הגדולות בעולם המתמחות בהובלה בקרור.
- בתחילה הפלגתי מהארץ ב- 1939 באוניה "Canadian Reefer". אוניית קרור חדישה ומהירה שעסקה בעקר בהובלת פירות טריים בין דרום אמריקה, ארצות הברית, ואירופה.
- אגב, עם החברה הזאת יש לי קשר עד היום ובתפקידי כמנכ"ל המועצה לשווק פרי הדר ובתפקידי הנוכחי הייתי "בעל המטענים" ומעסיק של החברה הזאת ומקיים איתם קשר עד היום הזה.
- ש. מתי נולדת?
- ת. נולדתי ביולי 1921.
- ש. אפוא נולדת?
- ת. בעיר בלודג' בפולין.
- ש. מתי עלית לארץ?
- ת. ב - 1934 (שלמה אראל נולד בלודג' וההורים שלנו היו בידידות).
- ש. הם הגיעו צעירים ארצה?

- ת. כן.
- ש. איך התחברת עם קורס חובלים הזה? תרחיב קצת על הקורס הזה - של מי היה הרעיון ולמה בכלל עשו את זה? מה קיוו להשיג?
- ת. בשנות ה-30 הראשונות (חושבני ב-1933) היה זה ירמיהו הלפרין, שהיה אחד החלוצים ה"חולמים" על ימאות בארץ, שימש אז בתפקיד של ראש ההכשרה הצבאית של הנוער הרוויזיוניסטי העולמי. הוא שכנע את ז'בוטינסקי שחייבים להכשיר נוער יהודי חלוצי גם בים. בארץ לא היה שום מוסד כזה וגם קשה היה להקימו אז. באמצעות קשרים של ז'בוטינסקי באיטליה ובמיוחד הודות לפעילותו של גנרל מנדס, רופא, יושב ראש הצלב האדום האיטלקי ואיש יהודי עמיד, ציוני, בשם רויפר, הושג אישור ממשלת איטליה (מיניסטוריון להשכלה ימית) לפתוח מחלקה לצעירים יהודים (מחול"ל) ליד ביה"ס ימי ממשלתי בצ'יוויטווקיה, נמל צפוני מרומא.
- במחזור ראשון אשר התחיל ב-1933, לא היו ישראלים.
- ש. פלשתינאים אתה מתכוון?
- ת. כן. אני לא הייתי חבר בית"ר, למעשה הייתי "פרוטקציונר" הייתי חבר "מכבי" ו"זבולון".
- איך הגעתי לקורס הזה? - כאשר נודע לי שקיימת אפשרות להתקבל לבי"ס ימי, הדבר קסם לי מאוד ובעזרת ידידי משפחתי, הקרובים לתנועה הרוויזיוניסטית התקבלתי.
- באשר לחניכים - החניכים היו רובם צעירים יהודים מאירופה, למדו יחד עם התלמידים האיטלקים, אבל גרנו במעונות שלנו. אני הייתי כאמור, במחזור השלישי. במחזור זה היו 6-7 "פלשתינאים". במחזורים הקודמים לא היו פלשתינאים, כולם היו יוצאי ארצות הגולה; פולניה, הונגריה, צ'כוסלובקיה, דרום אפריקה ואפילו מקונג הבלגית. רובם היו מבוגרים מאתנו, בוגרי בי"ס תיכון וגם כמה בעלי השכלה אקדמאית חלקית. שאיפתם היתה להגיע ארצה ולעבוד בים.
- ש. גם מהמדינות הבלטיות?
- ת. כן, תנועת בית"ר הקימה מוסד להכשרת ימאיים בריגה, לטווייה. ההכשרה התבססה על "אונית מפרש" "סקונר" כ-200, טון אשר נקראה בשם "תאודור הרצל".
- ש. איפוא התקיים?
- ת. כאמור בריגה בים הבלאטי. בין חניכיו היה אלוף משנה חיים רפאלי וגם רב חובל פיינשטיין אשר הגיע לפני כמה שנים מרוסיה ושימש כמדריך בקורסים לבחינות רבי חובלים ליד ביה"ס ימי בעכו.
- חניכי "תאודור הרצל" הגיעו לצוויטווקיה עם נסיון ימי עדיף על חניכים אחרים. בשנת 1934 שכנע ז'בוטינסקי, ציוני אמיד מצרפת, אוהד תנועתו בשם קירשנר, לרכוש ספינת לימודים עבור תלמידי ציוויטווקיה. נרכשה אז ספינת מפרש מעץ בנפח 700 טון, היו לה 4 תרנים ומנוע עזר ואשר נבנתה בתחילת המאה. האונייה נקראה על שם רעייתו של מר קירשנר "שרה א". האונייה שימשה בעיקר בחודשי הקיץ, להפלגות אימונים לחניכים. היא הפליגה בחופי הים- התיכון. ב-1936 הגיעה גם ארצה.
- ש. כשאתה אומר 4 תרנים, אתה מתכוון למין קליפר כזה?
- ת. לא קליפר, מפני שלא היתה Square riqged, היו לה מפרשים הולנדיים עם Top sails. התרנים היו בגובה של עד 40 מטר וכל פעולת ההעלאה והורדת המפרשים נעשתה ידנית.
- ש. כמה אנשי צוות היו על האונייה?
- ת. צוות בסיסי בן 6-7 איש, רובו מורכב מימאים זרים. רב חובל צרפתי, רב-מלחים איטלקי. (בתקופת ההפלגה שלי קיבל ירמיהו הלפרין על עצמו את הפיקוד במקום רב החובל הצרפתי). חניכי ביה"ס היוו את יתרת הצוות.

- ש. 10-15 איש הפעילו את האוניה?
- ת. יכלו להפעיל אותה, אך היינו רבים יותר.
- בתקופתי עשתה האוניה "שרה א" סיור גדול בנמלי הים התיכון שזה לעצמו (בדביעבד) היה "חזיון ציוני" מיוחד במינו. מדינה יהודית לא היתה קיימת, בארץ שרר כזכור משטר של טרום "הספר הלבן", והתנועה הרוזיוניסטית עצמה לא היתה "בדיוק" ליגלית, או מקובלת בפלסטינה. האוניה אמנם היתה תחת דגל צרפתי והיתה רשומה בנמל במרסי, אך הניפה על התורן דגל ציוני.
- ש. מגן דוד ומנורה?
- ת. לא, דגל התנועה הציונית, על סיפונה קדטים אשר כולם ענדו מגן דוד עם עוגן על הכובע ועל התלבושת. ככה היא הגיעה לחיפה בה שלטו הבריטים. התקבלנו בארץ בהתלהבות גדולה ע"י הציבור וע"י ראשי הערים חיפה ות"א.
- ביקרנו גם בסלוניקי, עיר המפורסמת בקהילה היהודית שלה. צעדנו ברחובותיה בליווי יחידת הצבא היווני אל קבר החייל האלמוני, שם הלפרין הניח זר. הקהל לא ידע בדיוק איזה מדינה אנו מייצגים אבל הקהילה היהודית רגשה. הגענו גם לאי רודוס, שם היתה קהילה יהודית גדולה ותוססת, התקיים בה מדרש לרבנים, גם שם הקהל נשא אותנו על כפיים למראה אוניה עם קדטים יהודים.
- הביקור ברודוס חרוט בזכרוני. מפני ש-20 שנה לאחר מכן, ב-1958 בהיותי מפקד שייטת משחתות, ביקרנו ברודוס. (ביני תלם היה אז מפקד אח"י "יפוי") באי שרדו רק 4 משפחות יהודיות, בזכרי את ביקורי ב-1938 קיבלתי את הסכמת מושל האי לקיים טכס צבאי ליד האנדרטה לזכר הקהילה ולהניח שם זר. לאחר זאת צעדנו כולנו יחד לבית הכנסת אשר נפתח ע"י אחד מניצולי הקהילה, הוצאו ספרי התורה וקיימנו תפילת זכרון.
- ארוע זה ריגש לא רק אותי אלא גם את הצוות ובארכיון חיל הים יש תמונות מהארוע הזה.
- אך נחזור "לשרה א", ביקרנו גם בנמל בתוניס, (גם שם היתה קהילה יהודית תוססת) ובמלטה שם הבריטים בלי לדעת איך להתייחס אלינו, אירחו את הקדטים של "שרה א" במועדון קציני הצי. באוניה באופן כרוני היה חסר כסף, לדלק מזון ומיסי נמל, אבל איכשהו ברגע האחרון תמיד נמצא תורם אשר דאג לכיסוי ההוצאות תדלוק ולמזון.
- האוניה "שרה א" עלתה על שרטון ב-1938 ליד קורסיקה ושברה את השדרית, אנחנו נגררנו משם לנמל ליורנו (שם היא כנראה גמרה את חייה) והוחזרנו לביה"ס בציוויטווקיה להמשך לימודים. (נספח 2)
- נחזור לפרק של Canadian Reefer.
- כאמור אני שירתתי כקדט באוניה זו. לרוב אנשי הצוות, הייתי נער יהודי ראשון אותו ראו בחייהם, ובנוסף פלשתינאי. הייתי צריך באופן קבוע להסביר מי ומה אנחנו.
- רב החובל קפטן Matiasen היה איש יוצא דופן, כקדט, עשיתי את המשמרות איתו (בתקופה ההיא גם הקפטן היה עושה משמרת), כאמור האוניה הפליגה בכל חלקי העולם; מצפון ודרום אמריקה לנמלי צפון אירופה. בסוף ינואר 1940 היינו בדרכנו לאנגליה (דנמרק היתה עדיין ניטראלית טרם כיבושה על ידי הגרמנים).
- ש. כשאתם בביסקיה?

ת. כן, צפונית לביסקיה, הצופה הבחין בצוללת אשר עלתה על פני המים וירתה טורפדו שפגע בנו. הוא הזעיק אותנו במועד, הצלחנו להוריד סירת הצלה אחת למים, השניה נפגעה, היה קר אך הצלחנו להוריד את כל הצוות לסירה אחת בודדת.

ש. זה היה זמן עצוב באזור הזה, צרפת כבר כבושה?

ת. עדיין לא, זה היה לפני הפריצה של קו-מגיניו והשתלטות על ארצות השפלה.

ש. הסכם ריבנטרופ-מולטוב עדיין בתוקף. הם פלשו לפולניה. הם מנהלים מלחמה על צ'כוסלובקיה?

ת. לא מדויק, 1938 נכנסו הגרמנים לאוסטריה לאחר מכן צ'כוסלובקיה ובספטמבר 1939 תקפו וכבשו את פולניה.

מלחמת העולם התחילה למעשה עם התקפה על פולין.

ש. מתי זה?

ת. בספטמבר 1939. האונייה Canadian Reefer היתה בנמל בסיטאל בצפון מערב ארצות הברית.

מהעיתון נודע לי שפרצה מלחמה באירופה. בגלל שיבוש תוכניות הפלגה, הושארה Canadian Reefer בחוף המערבי של אמריקה והפלגנו לאורכו עם מטעני בנות.

ש. אתם בסירה?

ת. כן, נחזור לטיבוע, הסירה התהפכה בגלל ים סוער, היה קר, ניירותי (פספורט תעודת ימאי וכו') היו תפורים בצורה אטומה בחגורה. בים, החברים הדנים אמרו שאם הצוללת תרצה לאסוף אותנו, "זרוק את המסמכים שלך, ותהיה דני כמונו". נשארנו בים כ-8 שעות ולבסוף הבחינה בנו ספינת קיטור קטנה, ספינת דיגים ספרדית ומשו אותנו מהים.

ש. בן כמה היית אז?

ת. בן 19. ספינת הדיג הביאה אותנו לנמל הבית שלה La Coruna בחבל גלציה שבספרד. בינתיים האכילו אותנו מרק דגים "והפשירו" אותנו בחדר הדודים בהיותנו חצי קפואים. (רצ"ב קטעי עיתונות ספרדיים על ספור ההצלה הזו). (נספח 3, נספח 4)

לצוות הדני לא היתה בעיה לחזור לדנמרק דרך צרפת (זה היה טרם כיבושה). אני כנתין בריטי (פלשתינאי) נשארתי בלקורנייה, בטיפולו של קונסול הכבוד הבריטי.

כשנפרדתי מרב החובל (קפטן מטיאסן), הוא אמר, (בערך כך): "צבי, נערי, למדתי ממך פרק על העם היהודי בעת הקשה הזאת וגם על שאיפותיך, אני מקווה שעוד נפגש יום אחד ואתה תהיה קצין בצי היהודי".

ש. היה לו את החזון לדני הזה?

ת. והוא גם זכה להגשימו, בשנת 1950-1. שנה בה ירד שלג כבד בחיפה, הגיעה לנמל אוניית קרור של חב' Lauritsen, בפיקודו של קפטן מטיאסן. הוא התעניין במפקדת הנמל באם ידוע להם על ימאי בשם קוחנסקי, (שמי לפני עיברות), מהנמל קישרו בינינו, ובהתאם "לנבואתו" מצא אותי כסרן בחיל הים.

הוא לא עבר את המלחמה בדנמרק, הגיע לארצות הברית, התגייס ל-M.T.S (שרות הובלה ימי של הצבא האמריקאי), ושימש כביץ' מסטר Beash Master באחד מחופי הפלישה בנורמדי. חזר בדרגת סגן אלוף, על גיפ לאי שלו Far"o בדנמרק. נשארתי איתו בקשר הדוק עד מותו בשנות ה-60. (נספח

(5)

נחזור ללקורניה, כמובן יצרתי מיד קשר עם הורי בארץ (שעד אז חשבו על פי הודעות הרדיו הגרמני, שאני טבעתי עם האוניה). שוכנתי בפנסיון. הקונסול הבריטי התקשה להוציא אותי משם לאנגליה או לטריטוריה בריטית אחרת. כעבור כשבוע הוא החליט להעביר אותי לידי קונסול בריטי אחר בנמל Vigo (לנמל קרוב לגבול פורטוגזי) קונסול זה, היה מסגל מקצועי, הוא צייד אותי בבגדים "סבירים", (עד אז הייתי במכסי ג'ינס חולצה ואפודה שאתם קפצתי לים). שם גם החלה "הקריירה המודיעינית" שלי. כזכור ספרד היתה נייטרלית - ידידותית לגרמניה ובנמל Vigo עגנו אוניות מסחר ואספקה גרמניות. הגרמנים השתמשו בויגו כנמל מקלט לאוניות סוחר בנסותן להגיע לגרמניה לפרוץ את המצור הימי של הצי הבריטי.

בחלקו שימשו גם כאוניות אספקה לצוללות אשר פעלו באזור זה של האטלנטיק. המשימה שהטיל עלי הקונסול היתה להסתובב בנמל (דיברתי קצת דנית וגרמנית), לנסות להתיידד עם הצוותים של האוניות הגרמניות, לדווח על תוכניות הפלגה, הרכב המטענים הצוות, ארץ מוצאם, השקפותיהם הפוליטית וכד'. כך "רכשתי" כמה ידידים, ישבתי איתם במסבאות היו ביניהם גם לא גרמנים. הקונסול הבריטי היה מאוד מרוצה מדיווחי אך אני לחצתי עליו להוציא אותי בהקדם לאנגליה או לגיברלטר.

* הנושא של אוניות גרמניות ב - Vigo והפעולות של הצי הבריטי ללכידתן או הטבעתם, מוזכרות "בזכרונות של צרציל" כרך א', והיסטוריה הרשמית של מלחמת עולם השנייה של הצי הבריטי, רצ"ב קטעים מצולמים. (נספח 6)

לחצים שלי עזרו, לבסוף, כעבור כ- 10 ימים לשהותי ב - Vigo העבירו אותי מליסבון כבלדר. שם עברה האחריות עלי לקונסוליה הבריטית ליד השגרירות. גם בליסבון נתקעתי, עם כי בתנאים יותר נוחים: מלון, דמי כיס, במעמד (Disastered British seaman) D.B.S הקונסול חיכה להזדמנות להוציא אותי משם, אך ללא הצלחה. באחד הימים, נתקלתי בנמל באוניה נורבגית קטנה אשר יעדה היה נמל ולנסיה בספרד (בים התיכון). היא אמורה היתה לעבור בדרכה את מיצרי גיברלטר פניתי לרב החובל, סיפרתי לו על תלאותי והוא הסכים להשיט אותי עד גיברלטר.

הקונסול שמח שפתרתי לו את הבעיה, צייד אותי במכתב למפקדת הצי בגיברלטר, וכך הפלגתי מליסבון. במיצר גיברלטר נעצרה האוניה ע"י ספינת משמר בריטית (בעת הפגזה אווירית) וזו העבירה אותי לחוף, שם אוחסנתי במלון שרוב אורחיו היו ניצולים מצי בנות הבריט, אלה היו רוב הזמן שתויים.

כעבור יומיים, הוזמנתי לתחקיר במפקדת הצי. בחדר ישב אלוף משנה (Four ringer). בפינה על כסא סבובי ישבה מזכירה. הוא פתח בשאלות ראשוניות, איך ניצלתי? מה עשיתי בספרד? ואיך הגעתי לגיברלטר? כאשר התבונן בפספורט והבחין שנולדתי בפולניה, הפליג בדברים על מזלי ומזל משפחתי, כל זה בזכות הבריטים בפלשתינה שקלטו אותנו וכו'. וזאת לעומת גורלם המר של בני עמי באירופה. הקטע הזה די הרגיז אותי, ואז פתחתי בהרצאה למי הזכות לארץ - ישראל ומה מקומם של הבריטים בה. על פעולתם למניעת הצלת יהודים. בקיצור פרק בציונות.

תחילה הוא היה קצת נבוך, המזכירה הסתובבה עם הכסא ופניה אלי, אך תוך דבר הבחנתי בחיך שעלה על פניו של האל"מ, ומרגע זה התחקיר התנהל באווירה טובה. כאשר ביקש ממני לצייר את הצוללת על פני המים, שרטטי את המתקן לחיתוך רשתות בחרטומה וכמה פרטים של Conning Tower, ואז שאל אותי על מקור בקיאותי בנושא, סיפרתי שאני בוגר ביי"ס ימי. ואז שאל אותי על פעולתי בויגו, (היתה לו תרשומת על כך), השיחה הסתיימה ברוח ידידותית, נפרד ממני בחמימות והחזרתי בכבוד למלון.

כעבור מספר ימים הועלתי על אונית נוסעים ממושה SS.Landarf Castle בדרכה לתעלת סואץ, ירדתי מהאוניה במצרים ומשם ברכבת חזרתי ארצה.

בארץ שרר מצב מלחמה, היתה אווירת התנדבות לצבא הבריטי, תל אביב הופגזה על ידי חיל האוויר האיטלקי עם חללים רבים, האנגלים פרסמו את "הספר הלבן" והאוניה "סטרומה" טבעה על כל נוסעיה.

ש. בארץ הזמינו אותך הבריטים עוד פעם?

ת. כן. הוזמנתי לירושלים למפקדת הצבא הבריטי במלון המלך דוד, לפגישה עם קפטן Buttersby (בדיעבד לא זכור לי עם קראו לי, או שפניתי ביוזמתו). היתה אוירה של התגיסות ורציני לקחת חלק במלחמה בנאצים. Capt Buttersby הציע לי להצטרף לשרות מחלקתו כמתרגם, לטיפול בשבויים איטלקיים כולל שבויי הצי.

ש. ועכשיו אתה רשמית חייל בריטי?

ת. עוד לא, מעמדי היה של אזרח עובד הצבא, תפקידי הראשון היה במחנה שבויים איטלקיים בלטרון, ביניהם מספר לא קטן של אנשי צי וחיל אויר אשר הובא לשם מלוב.

ש. איזה שנה זה? עדיין 1940 ?

ת. כן, בהמשך שרותי בלטרון הומלצתי ע"י מפקד המחנה Col. Patterson לקורס קצינים לפלוגות הישראליות, שאורגנו אז בצבא הבריטי. אך לפני שהדבר הזה יצא אל הפועל הוצע לי ע"י Capt Buttersby להצטרף למשלחת צבאית בריטית לארגון ארמיה פולנית המורכבת משבויי צבא פולני ברוסיה (אשר שוחררו עם תקיפת הגרמנים את רוסיה) אשר החלה להתארגן בפרס ובעיראק (צבא גנרל אנדרס). מעמדי היה עדיין לפי חוזה, אך בדרגת ייצוג של סמל ראשון ותפקידי היה לשמש קצין קישור עם מח' המודיעין במפקדת הארמיה הפולנית, הצעה זו לא כל כך מצאה חן בעיני אישתי (בינתיים התחתנתי) אך באווירה שהיתה בארץ (אווירת מלחמה והתנדבות) קיבלתי את התפקיד.

לפני יציאתי, או אולי בחופשתי הראשונה (לא זכור לי במדויק) נוצר הקשר עם המוסד, חושבני שזה היה באמצעות גרשון ריבלין, מאוחר יותר עורך "המחנה", הוא הציג אותי לאדם בשם צ'רינסקי, וגם לברפל מפעילי "עליה ב'" (מאוחר יותר ממייסדי חב' צים), הם ישבו בבנין הוועד הפועל של ההסתדרות ברח' אלנבי.

נשלחתי על ידם לירושלים. בבנין הסוכנות קיבל אותי טדי קולק וזה הציג אותי לראובן שילוח, אז האחראי לקשר עם הבריטים ובהמשך ממייסדי המוסד לביון. אינני בטוח, אך חושבני שהרקע

הרוויזיוניסטי שלי, **כנראה "הטריד"** אותם, ובאחת ההמתנות הניחו על שולחני את החוברת של תוכנית "בולטימור" (הרצאת בן גוריון) בו הצהיר ב - 1940 לראשונה, שמטרת הציונות, היא מדינה יהודית.

טדי קולק, (בימים ההם קיבוצניק בעין גב) שימש כאיש קשר עם הצבא הבריטי, היה לבוש בסגנון אנגלי, ועשה רושם מיומן ומלוטש.

ש. מה היתה משימתך מבחינתם?

ת. המשימה לא היתה ברורה תחילה, הם ידעו שאני נמצא בצומת מעניין בגבול עירק-פרס ובמעמדי המיוחד בין הצבאות הבריטי והפולני, עומדים לרשותי אמצעי קשר וחופש תנועה ופעולה.

באותה עת שימש אנצו סירני כנציג המוסד לעליה והגנה בעיראק, בכיסוי של מנהל סניף "סולל-בונה" שם. בבגדד היו פעילי מוסד נוספים במשימות ארגון הגנת יהודים, ועליתם ארצה.

ש. מה בעצם טדי קולק וראובן שילוח רצו ממך?

ת. ביקשו ליצור קשר עם אנצו לקבל ממנו משימות, לסייע לו במסגרת האמצעים שעמדו לרשותי להעביר ידיעות, אנשים ציוד וכו'.

ש. זאת אומרת ניצלת את הערוץ של האינטליג'נס הבריטי בשביל להעביר...

ת. יש לזכור שבעיני הפולנים שיצאו ממחנות שבויים ברוסיה, המושג מודיעין (גם של צבאם או של הבריטים) היא זהה עם עוצמה וסמכות, לכן מעמדי כקצין קישור ובעל גישה למחלקת מודיעין, יצר מצב שתנועות ומעשי לא עוררו שום שאלות. הבריטים שיכנו אותי במפקדת המטה הפולני, עמד לרשותי שרת, למרות שלא הייתי בדרגת קצין. תפקידי גם הביא אותי למקומות בפרס בהם חנה הצבא הרוסי. ודרכם עברו גם יהודים שהורשו לצאת מרוסיה ביחד עם משפחות של אנשי הצבא הפולני (ביניהם **"ילדי טהראן"**), סיוע להעברתם ארצה של חלק מאנשים אלה היה גם הוא מתפקידי.

ש. מבחינתם מה היית ?

ת. "פלסת'נאי" וחבר המשלחת הצבאית הבריטית 16 British Military Mission

במסגרת של (16 BMM) שירת עוד יהודי ישראלי, רב-סמל בשם פרשקביץ, מאוחר יותר רב-סרן פורת, אשר שרת במטה הכללי של צה"ל וגם רב-סרן מצבא דרום-אפריקה (ממוצא פולני) בשם דונסקי אשר השתקע מאוחר יותר בארץ.

המענין הוא שחלק גדול מהקשר הטלפוני והדואר עם הארץ קויימו באמצעות אישתי. היא עבדה במעבדה של פרופ' קלופשטוק ברח' אלנבי פינת אחד העם מול בנין הועד הפועל, שם ישבו צירינסקי וברפל. חלק גדול מקשר בכתב הועבר ע"י קצינים פולנים כדואר אישי שלי.

יצרתי קשר עם טלפונאית מכירה, אשר עבדה במלון המלך דוד בירושלים וגם באמצעותה הועברו שיחות והודעות.

לשם הידוק הקשרים עם הקצונה הבכירה הפולנית, ניהלתי קורס לשפה עיראקית מדוברת, את השעורים הכנתי בעזרת ספרון אותו רכשתי ב- British Council בבגדד. ערכנו סיורים בשטח וכדו'.

אני גם שימשתי כתובת למועמדים לעליה, שלא במסגרת ארגונית של המוסד, להם סייעתי להגיע ארצה באמצעי תובלה של הצבא הפולני.

חלק מהידיעות אשר העברתי ארצה היה להם אופי מדיני, לדוגמא: ידיעה על הקמת ממשלה פולנית פרו-סובייטית ברוסיה (בניגוד לממשלת הגולה הפולנית בלונדון) הועברה על ידי לראשונה למחלקה המדינית של הסוכנות. שבועות לפני שהדבר הזה נודע לבריטים.

אין ביכולתי כרגע לשחזר את כל היקף פעולותי בתקופה ההיא, היתה לי הזכות להתיידד עם אנצו סירני (אולי בגלל הרקע האיטלקי). אישתי ואני היינו אורחיו בגבעת-ברנר. רצוי לציין שעל פעולותי אלה קיבלתי מאוחר יותר את "אות-ההגנה", למרות שהקשר עם המוסד נותק בשלב מסויים, ועל כך אולי אספר בהמשך.

ש. איך הצלחת לבצע את פעולתך?

ת. עד לנקודה מסויימת הצלחתי, אך נאלצתי להסתלק משם כשנודע לי שהתעוררו חשדות לגבי אצל הבריטים, כנראה לאחר שבאחד ממעברי הגבול, מצאו אצלי כמות גליונות של "מאבק" (ביטאון של ארגון ההגנה) אותן נשאתי עבור אנשינו בבגדד. (נספח 7)

השנה היא 1944, אני חוזר ארצה, כאמור הייתי נשוי, עם ילד בדרך, ועלי לדאוג לפרנסת משפחתי. עבדתי כ"סקיפר" בספינת מכמורת המפליגה מנמל ת"א. בשנת 1945 הפגיש אותי כרמיל (צ'רנסקי) עם שאול אביגור. כוונתו היתה לצרף אותי לפעולת המוסד לעליה באירופה, הוא פירט בפניו את הכישורים שלי: נסיון ימי, ידיעת שפות, פעולותי בעיראק וכו'. אביגור כנראה לא התרשם, מפני... שלא קיבלתי תשובה. אינני יודע אם היה זה בגלל הרקע הפוליטי של ציוויטווקיה או מפני שלא הייתי חבר קיבוץ, או אולי מפני שהייתי בעל משפחה וזקוק לתמיכה לקיומה בארץ בהעדרי. לפני הכרזת המדינה הספקתי עוד לשרת כחייל בגדוד חי"ם בת"א ולהשתתף בכיבוש אבו-כביר וכפר סלמה. עם הכרזת המדינה במאי 1948 התייצבתי בלשכת הגיוס וביקשתי להצטרף לחיל הים. נשלחתי למפקדת חיל הים אשר שכנה באותה עת במלון סן-רמו על שפת הים בתל-אביב.

ש. אצל מי התייצבת בסן רמו? אצל גרשון זק?

ת. לא, אני הייתי זוטר מדי, קיבל אותי אדם בשם יוסי טרס אשר הסביר לי שעלי עוד ללמוד הרבה, ושלח אותי לסידני עלי.

ש. אתה לא היית בפלוגה ימית, אתה מתחיל את שרותך בתהליך פורמלי?

ת. כן, נשלחתי כטוראי למחנה קליטה בסידני עלי.

ש. מה היה בסידני עלי?

ת. בסידני עלי עברתי אמון טירונים של חיל רגלים, נשק, תרגילי סדר, אי"ש לילה ש"ג וכו'. כמפקד המחנה שימש גיגי פרס (אחיו של שמעון פרס) ואחריו שלמה יעקובסון. פגשתי שם את אברהם לוקסבורג (לוקסי) ומנחם ים שחור, בין מדריכי היה גם "אסקימו".

ש. (גבי קינן) אני ביקרתי אותך שם, יש לי תמונה של סידני עלי.

ת. בחופשה הראשונה פגשתי בת"א את שלמה אראל וייעצתי לו לא לפנות לסאן רמו, ולהתגייס בבסיס חיפה, הוא עשה כן, ובתפקידו הראשון הוצב כמפקד ספינת משמר ודומה לכך ארע גם לחיים רפאלי.

כאשר נכחתי שאני נתקעתי בסידני עלי, חידשתי את הקשר עם כרמיל (צ'רינסקי) מהמוסד, הוא הפגיש אותי עם "ברצ'יק". זמן קצר לאחר מכן הגיעה למחנה וועדת מיון בראשותו של שמוליק טנקוס, שמי היה ברשימה שאיתם, ולאחר ראיון נשלחתי לבסיס חיפה. תפקידי הראשון היה ביחידה באבטחת חופים ותוך זמן קצר הועברתי למודיעין-ימי בתפקיד קצין מודיעין-קרבי. מפקדי היה שמעון הורן, (עורך בטאון "אשמורת" של מפא"י) וזה היה המפגש הראשון שלו עם הים. מפקדים איתם היה לי מגע באותה תקופה היו: אברהם זכאי, אז קצין מבצעים, יוסי הראל ראש מטה, סמק ינאי - מש"ט 1. מקום מושבי היה ב"בור" של סטלה מאריס. בנוסף לעבודת איסוף, ריכוז והפצת חומר מודיעין זכורים לי שני מבצעים בהם השתתפתי, המאפיינים את פעילותו של חיל הים בתקופה ההיא. הפעולה הראשונה, היתה בכיס פלוגיה - צה"ל כיתר חטיבה מצרית בפלויזה, המצרים החזיקו מעמד וסרבו להכנע. אז נזכר מישהוא במטכ"ל (או במפקדת חיל הים) שברשות החייל, שניים או שלושה פרוג'קטורים לתותחנות אנטי-אווירית, המופעלים מרחוק, והמאירים באלומה של 2 - 3 ק"מ. ציוד זה היה נייד על גלגלים, ונגרר ע"י ג'יפים. בחייל התכוונו להשתמש בו להגנת חופים, אך השימוש היחידי הזכור לי היה במצעדי יום העצמאות.

ההוראות שקיבלתי היו: המצרים מסרבים להכנע ויש לפעול נגדם באמצעים לא שיגרתיים. המשימה היא, לצלב אלומות משני כיוונים ולאפשר הפגזת לילה מהאוויר. הניחו שיהיה לזה גם אפקט פיסכולוגי.

ש. זה לעיראק סוידן, עוד לא על הכיס עצמו?

ת. מצודת עיראק סוידן היתה בידינו. מדובר בכיס פלוגיה הנצור. ההוראות שלי היו: תעשה את הדרוש, תארגן יחידה, אשר תכלול: מכונאים, מפעילים ונהגים. תתייצב בפני מפקד חטיבת גבעתי ובצע את הוראותיו.

גייסתי כ - 10 אנשים ואיתרתי שני ג'יפים. בין המגויסים היה גם סמי עופר אותו מצאתי כמכונאי בספינת משמר בנמל יפו, ויצאנו לדרך.

התייצבתי אצל מפקד חטיבת גבעתי, אבידן, ולאחר תדרוך מהקמב"ץ מרקוביץ, המשכנו לכוון פלוגיה. מצודת עיראק סוידאן (בעבר מבנה משטרה בריטית) היתה על גבעה במרחק של קילומטר וחצי מקו החזית. הצבנו שם אחד משני הפרוז'קטורים עם גנרטור וצוות הפעלה והמשכתי למפקדת הגדוד (53 - או 33 בפיקודו של צ'רה), במטרה לקבוע את מיקום הפרוז'קטור השני. היה לי קצת קשה להבהיר לצ'רה, מדוע אנחנו מתרחקים מקו החזית, וגם לא נראנו בעיניו ובעיני חבריו כמספיק "קרביים" (הגענו ישר מחיפה מגולחים ונקיים), בסוף, הצלחנו להסביר שאנו זקוקים לשטח מוגבה בכדי ששתי האלומות תפגשנה מעל השטח הנצור, שטוח האלומה הוא מעל ל- 2 ק"מ ובקירבת קו החזית המתקן פגיע מאש רובים. מקמנו את הפרוז'קטור השני והתחלנו לבצע את הפעולה כמתוכנן.

אינני זוכר את האפקט הסופי של פעולתנו, זכור לי שבמשך הלילה נפל פגז בקרבת המתקן שלנו שבעיראק סוידן, צוות ההפעלה חיפש מחסה, ובינתיים, האלומה "התרוצצה בשמים", לאחר שנרגעו, המשיכו בפעולת ההצלבה.

ש. האם ההפצצה אוירית הצליחה?

ת. אינני יודע, כזכור המצרים לא נכנעו והוחזרו למצרים לאחר שביתת הנשק.

"משימה קרבית" אחרת שהוטלה עלי היתה, לשמש קצין קישור בסיור לילי של יחידת חי"ר מחי"ם ראשון לציון, משימתם היתה לצלוח את נחל לכיש ע"י אשדוד, (שם היה קו החזית עם המצרים) ולנסות

לאחר טייס אשר נפל מאחורי הקווים, את הטייס לא איתרנו. הוא חזר ארצה בדרך אחרת. בין מפקדי הסיור היה גם הסופר יזהר סמילנסקי.

פעולה אחרת, הפעם כקצין מודיעין קרבי היתה לאתר הפגזת ת"א ע"י אוניות הצי המצרי בסתו 1948. ההפגזה בוצעה בלילה והוחלט להוציא לפנות בוקר מטוס B-17, במשימה לאתר את כח האויב ולהפציץ מהאוויר. הגענו לפנות בוקר לבסיס רמת-דוד ביחד עם "דודו", נציג אגף מבצעים של חיל הים. תפקידי היה לזהות את אוניות האויב (מבין האוניות שנפגוש בים). בשדה, חנו שני מטוסי B-17. במטוס שמיועד לנו היתה נזילת דלק ולכן הועברנו למטוס השני וזה גרם להשהייה.

בים הפליגה באותה העת השייטת "הגדולה" (הקורבטות) בפיקודו של סמק ינאי. הטייס היה איש מח"ל אמריקאי, בעל נסיון רב ב"הפצצות שטיח" במלחמת עולם השנייה בגרמניה. המטוס היה חמוש בשני מקלעים ונשא עשר פצצות בנות 250 ק"ג כ"א. בים הפליגו אוניות סוחר רבות אך בשלב מסויים הבחנת בצמד של כלי שייט אשר הפליגו במסדר, דבר לא מקובל בין אוניות צי סוחר, ביקשתי מהטייס להנמיך (היינו בגובה של 10,000 רגל), כאשר הגענו לגובה של כ- 3,000 רגל זיהיתי אחת מהן, שולת מוקשים בטיפוס Algerine והשנייה אוניות סוחר חמושה אשר כמה מהן היו בסד"כ הצי המצרי. כאשר הורדנו גובה וחגנו מעל לאוניות לא היה כבר צורך בזיהוי, מסביבנו החלו להתפוצץ פגזי 40 מ"מ. האויב פתח באש. הודענו מיד בקשר על זיהוי, מיקום וכיוון הפלגת האויב וציפינו להגעת השייטת. בנתיים החליט הטייס להפציץ את המטרות אך לפני שהספקתי להעיר לו, הוא שחרר שש פצצות הנפילות היו אומנם הרחק מהמטרה אך המצרים ביצעו מפנה התחמקות וחידשו את האש נגדנו. הצעתי לטייס להעסיק את האויב ע"י גיחות והטלת פצצה בודדת בכל גיחה, ועל ידי כך להעסיק אותם עד המפגש עם שייטת הקורבטות וכך הוא עשה. התרגיל נמשך עד להופעת הקורבטות ויצירת מגע אש ביניהם. המצרים פנו לכיוון פורט-סעיד והגבירו את המהירות. שייטת 1 פתחה מכל הכלים שהיו לרשותם, אבל האש שלנו לא היתה אפקטיבית, המצרים היו יותר מדויקים, למרות קוטר קטן יותר של תותחיהם. הם היו גם יותר מהירים ולכן הצליחו לנתק מגע. יש לזכור שחימוש הקורבטות היה מורכב מאוסף של תותחים ישנים ללא בקרת אש, תחמושת ישנה ולא אחידה. בתנאים אלה קשה היה לצפות לירי אפקטיבי, אך האש היתה רצופה וכאמור המגע נותק ע"י המצרים. בזמן הקרב הימי הופיע עוד מטוס שלנו לשם חיפוי. בסופו של דבר פנינו חזרה לבסיס רמת דוד. (נספח 8)

השתתפתי יחד עם "דודו" בתחקיר, הדיווח שלנו היה קצת שונה מזה של סמק, אך יש לזכור שהייתי אז סגן זוטור וסמק היה מש"ט וסגן אלוף. אשתו ריבה, שימשה כמזכירת מבצעים והיא גם הדפיסה את הדו"ח שלי - עד כאן מבצעים.....

המשכתי בפעילותי בענף המודיעין, הודק הקשר המקצועי עם אמ"ן, שותפתי בהשתלמויות אמ"ן, במקביל ביקרתי ביחידות החייל, הכרתי מפקדים, והתחלנו בבניית סגל מקצועי למודיעין הימי. באותו הזמן הוצע לי ע"י אברהם זכאי להצטרף לאגף המבצעים, הועלתי לדרגת סרן, ובסוף מלחמת השחרור הייתי מיועד לקבלת תפקיד ראש ענף המודיעין הימי.

ש. מה היתה הרמה המקצועית של החייל ?

ת. הרמה המקצועית של החייל היתה נמוכה למדי, גם בתחום הימי-הבסיסי וגם בהבנת עקרונות הלוחמה הימית. התפיסה היתה מבוססת על הרוח הקרבית של הפלמ"ח, הרבה אומץ ותושיה, ועל עקרונות ונסיון במלחמה יבשתית ביחידות קטנות. לא היתה שום הבנה של האלמנט והזירה הימית בו מתבצעת הפעילות, וכן כושר תפקוד נמוך בכלי המלחמה הדלים שעמדו לרשותנו. חסרה גם הכרת האויב. באותה תקופה הסתובב במפקדת החיל אדם בעל השכלה ימית ונסיון שרות בכלי שייט בתקופת מלחמת עולם השניה בצי האמריקאי, והוא **פול שולמן**. איש נעים הליכות ושקט, לא נוצרה כימייה בינו ובין המפקדים האחרים והשפעתו היתה מועטת.

ב - 1949 הגיע לחייל אלוף שלמה שמיר, עד אז מפקד פיקוד המרכז. תפקידו היה להחדיר "סדר צבאי" בחיל הים. אני שאפתי מנעורי להיות קצין בצי הישראלי, אך לא ראיתי בשרות הצבאי כקריירה לכל החיים. כאשר הסתיימה מלחמת השחרור שקלתי מה ביכולתי לעשות בתחום הימי, הייתי נשוי ואב לילד קטן. הוצעה לי משרת מנהל שרותים ימיים בנמל חיפה (גוררות, דוברות-תדלוק, מנופים צפים וסירות נתבים) תפעול הנמל היה אז בידי חברות קבלניות, "עומסים" "וסוור" בבעלות סולל בונה, וכן "חברה לשרותים ימיים" - חברה פרטית. בין המנהלים היה אז אל טוביה ואריה גוזלי, מנהל הנמל היה עמוס לנדמן ורב חובל הנמל קפטן שיינמן, קצין בצי האיטלקי לשעבר, אותו היכרתי בשרותינו המשותף במודיעין הבריטי.

באביב 1949 התייצבתי בפני אלוף שמיר ואמרתי (בערך) כך: "הסתיימה המלחמה, ואני מעוניין לחזור לעבוד בים. עתידי בחייל לא ברור, וחוף מזה קיימת בעיית פרנסה". הוא הציע - "קבל חופשה ללא תשלום לששה שבועות, ואם בתום התקופה תחליט לעזוב, זה יהיה מקובל עלי, אבל אם תרצה להישאר בחייל, אראה את זה בעין יפה. ולדעתי יש לך עתיד בו". ירדתי לנמל והתחלתי בתפקידי. משכורתי נקבעה ברמה של קרוב לפי ארבע ממשכורתו הצבאית של סרן בצבא קבע (בקירוב). יש לזכור ששררה אז תקופת צנע בארץ, וחשבון פתוח במסעדת הנמל ומנות בשר שבועיות "לעובדי כפיים", היה להם ערך לא מבוטל עבור המשפחה.

בתום ששת השבועות חזרתי למפקדה, התייצבתי בפני אלוף שמיר בכדי לומר לו שהתפקיד האזרחי עונה על ציפיותי ואני מבקש להשתחרר. הוא שוחח איתי "שיחת נפש" שארכה כ 4 - 5 שעות לתוך הלילה, על עתיד חיל-הים, על חשיבותו למדינה ולצה"ל ועל חובת אדם כמוני להשתתף במפעל זה, בסוף השיחה הודעתי, שאני נשאר בחייל.

ש. אז שלמה שמיר אחראי לזה ?

ת. כן.

ש. פגשתי אותו לפני כמה שבועות. איש מרשים, איש בן 80, צלול ועומד על רגליו זקוף.

ת. היתה אז תקופה די קשה בחיל, הוא הביא עימו מספר רב של עוזרים מפיקוד המרכז. לא היה להם מושג בנושא בניית סדר כוחות לחייל ושיפור הנשק והציוד הימי. דעותיהם של כמה אנשי מח"ל שהצטרפו לחייל באותה התקופה כמו, פול שולמן, אלן ברק וסנדי פינרד לא עשו עליהם רושם, הם התמקדו בבניית בסיסים, מחסנים, אולמות הדרכה ואפילו בריכות שחיה, בנו מתקנים בנמל יפו ובעתלית. הגעת הפריגטות (נרכשו זמן ניכר לפני כן), שיפרה במידה מסוימת את המצב, אך גם בספינות אלה הותקן חימוש וציוד מאולתר ומיושן.

ש. סמק עדיין מפקד השייטת ?
 ת. סמק סיים את תפקידו כמפקד שייטת והתחיל ללמוד במכינה לטכניון, את תפקידו קיבל דוד מימון. אני עסקתי בבניית יחידת מודיעין התואמת את משימות חיל הים כפי שהבנתי אותם אז. זה כלל לימוד סד"כ האויב, רמת כח אדם והכשרתו, בסיסיו, שיגרה מבצעית אימונים. באותה העת הקמנו ארכיון ויחידת פענוח צילומי אויר, הכינונו תיקי מטרות, כולל מודלים. פעלתי לצרף ליחידה קצינים בעלי נסיון ימי ובמקביל להעניק הכשרה ימית אלמנטרית לסגל הקיים. באותה תקופה הצטרפו ליחידה, גם חיים רפאלי וראובן אשכנזי, הדקתי את הקשר עם ראשי אמ"ן, תחילה עם חיים הרצוג לאחר מכן עם בנימין גיבלי. השתתפנו בהשתלמויות ושותפתי אישית בפורומים בכירים של מטכ"ל-אמ"ן.

בתיאום עם אמ"ן נרכשה ספינה מסחר קטנה הנושאת דגל זר, אשר הפליגה בן נמלי האויב במצרים/סוריה וכו', במטרה להכיר את בסיסיו, מעת לעת צורפו לצוות לוחמים משייטת 13, להכרת המטרות והזירה. בין היתר, גם איזי רהב, קיבל "סיוור ימיי" "בנמל אלכסנדריה".

ש. האדם השלישי ?
 ת. כן, האדם השלישי היה תקופה קצרה ביחידת תחקור ימאים בנמל חיפה. כך גם אברהם דר. כעבור שנה וחצי במודיעין (בתחילת שנות החמישים), הגעתי למסקנה שאם בכוונתי להמשיך את שרותי בחייל, עלי לקבל תפקיד פיקודי בים. הוצע לי לשמש כסגנו של מילה ברנר בפריגטה ק' 32. יחידה נחותה בשייטת 1, מפני שרק מחצית הצוות היה מאויש בסגל סדיר ומחצית השניה מילואים. כעבור שלושה חודשים התמניתי למפקד ק. 32.

ש. ק 32 זה ה"מזנק" ?
 ת. כן, קיבלתי את הפיקוד על ק' 32. בהיותי סגן-מפקד, עדין שימשתי כראש ענף מודיעין. רוב הישיבות, כולל קשר עם אמ"ן התקיימו באוניה. חיים רפאלי היה אז סגני, לאחר קבלת הפיקוד על ק' 32, התמנה חיים רפאלי כראש הענף.

ש. מה היו מקורות האיסוף שלכם? מי אסף בשבילכם אינפורמציה? אמ"ן ואתם אחרי זה..
 ת. ברור שאמ"ן שימש כמקור העיקרי, אבל פיתחנו מקורות איסוף עצמאים כגון: תחקור ימאים, סיורים בנמלי אויב (אותם הזכרתי קודם), פיענוח צילומי אויר, מחקר מקורות גלויים, ובשלב מאוחר יותר האזנה טקטית על גבי אוניות החייל.

ש. אני מבין שבעיקר בעצם התעסקתם במחקר, כיוון שמקורות האיסוף שלכם היו בעצם מקורות חיצוניים ?

ת. לא רק, אבל הפקנו את המירב מהאפשרויות של אמ"ן :

- א. לפתח קשרים?
- ב. הכוונת ענפי האיסוף באמ"ן להקניית הידע על נושאים ימיים ולאופן איסופם.

הקשר הזה בא לביטוי מאוחר יותר, בעת הקרב ולכידת איברהים אל אוואל, אבל על כך נדבר בהמשך.

דוגמא נוספת לקשרים ואמון אשר יצרנו באמ"ן הוא הסיפור הבא : לפני קבלת הפיקוד על ק' 32, הגיעו לפגישה עם מפקד חייל הים, אז מוקה לימון, מרדכי מקלף סגן-הרמטכ"ל ובנימין גיבלי ראש אמ"ן,

וביקשו ממפקד החייל להסכים להעברתי לאמ"ן כמפקד יחידת 131. מוקה שאל אותי לדעתי ואני ביקשתי להשאר בפקוד על ק' 32.

- ש. 131, זו היחידה של אורי עילם ?
- ת. מפקד 131 היה אז מוטקה בן צור וסגנו היה אברהם דר.
- ש. מה היו המשימות שלה?
- ת. להחדיר ולהפעיל חוליות מודיעין לשטחי האויב כולל פעולות מבצעיות בארצות האויב. זכור את "עסק ביש" האומלל.
- ש. אורי עילם וחברתו היו... ?
- ת. לא ידעתי אז על אורי עילם, זה היה כנראה בתקופה אחרת. השמות שאני זוכר הם מוטי צור, אברהם דר, אריה בנט יעקב נמרודי, רחביה וורדי וכו'.
- ש. הקריירה שלך באמ"ן נגמרת ב - 1962 ?
- ת. כן, אבל זה היה אחרי עוד כמה גלגולים. אני ראיתי את עצמי קודם כל בחיל-הים, ואת המודיעין כנושא משלים.
- ש. עלינו לזכור שלא רק חיל-הים התחיל מכלי שייט מיושנים ונסיון מוגבל. גם לאמ"ן לקח זמן ניכר להשתחרר ממסורת ה"ש"י של הגנה, וליהפך לאגף מודיעין יעיל של צה"ל על כל המשתמע מזה. מה שסייע למעמדי באמ"ן היה כנראה הנסיון המודיעיני הקודם, ידיעת שפות וכו'.
- ש. עם הפריגטות והקורבטות יש ערב רב של סיפורים שאף אחד לא מצליח לשמור ואתה עד טוב כפי שאני קורא לזה. תאר לי איך נראית פריגטה, מה עשיתם, אתה?
- ת. ק' 32, פריגטה עליה פיקדתי, היתה כאמור קצת נחותה בשייטת, בגלל העובדה שתקן כ"א בחיל הים לא איפשר לאייש אותה בצוות סדיר מלא. תפקידי היה באופן רצוף להכשיר את מחצית הצוות המורכב ממילואים, בכדי לאפשר את הפעלת האוניה על נשקה וצידודה. בהשוואה ליתר יחידות השייטת זה לא היה קל, אבל מבחינה מסוימת גרם לסיפוק. רוב המילואים לא שרתו קודם לכן בחייל, הם היו עולים חדשים, בגיל מבוגר יחסית, וזה היה עבורם שירות החובה.
- ש. בסיום "מרד הימאיים" הטילו עלי גם את הטיפול בחבורת מנהיגי השביתה, אשר גוייסו לצה"ל, ביניהם היה גם ולטר מיכאליס.
- ש. הפלגתי עם ולטר מיכאליס, תחת פיקודו, בשנים האחרונות שלו על ה... הוא היום גר בזכרון יעקב.
- ת. כאמור השביתה נשברה, ולאחר גיוסם, צירפו לי לצוות ששה מנהיגים. מישהו במפקדה חשב שאני כנראה אסתדר עם הענין הזה. וזה לא היה פשוט. אנשים אלה, היו ממורמרים והרגישו מושפלים, יכלו להפך למוקד תסיסה בעייתי באוניה. אני הכרתי ביניהם רק את ולטר מיכאליס איתו עבדתי בספינת דייג. הזמנתי את כולם לשיחה, ואמרתי בערך כך: אם תמשיכו בסירוב למלא הוראות בשגרת האוניה, יש פתרונות משמעותיים מקובלים לטפל בכך. אינני בטוח שזה יעיל, ובוודאי לא מגיע ולא מתאים לאנשי ים מנוסים ומבוגרים כמוכם. אך אם תרצו לסייע לי בהכשרת הצוות, במקצועות ימיים ובאחזקת האניה, אני מוכן להעניק לכם באניה מעמד של סמל ים, כולל לבוש ומגורים כנהוג לגבי נגדים".

הם קיבלו את הצעתי, להפתעת המפקדה ופיקוד והשייטת, האוניה היתה מצוחצחת, ציוד מתוחזק ופעולות התקשרות בוצעו בזריזות.

לאחר כמה זמן הם שוחררו מהשרות וחזרו לעבוד בצי סוחר, נפרדנו כידידים.

כאמור, מפקד השייטת היה דוד מימון מפקד ק' 28 היה אריה פרידמן (פר).

ש. תאר את האוניה, במה היא מחומשת?

ת. הפריגטה היתה חמושה בתותחים איטלקיים אורליקון בקוטר 120 מ"מ שנת ייצור 1912, בקרת אש מכנית, שלא ידענו בדיוק איך להפעילה.

ש. אולי אצלך לא עבדה, אבל הרשל זכר שהיתה לו כבר אש מבוקרת.

ת. יכול להיות, אבל הרשל לא שרת בפריגטות בתקופה שלי. ואני זוכר אותו במשחתות כקצין זוטור שחזר מהשתלמות בב"ס לתותחנות באנגליה. יתכן שאז הוא הפעיל בקרת אש. כאמור, בנוסף לארבעת תותחים של 120 מ"מ היו לנו עוד ארבעה תותחים א"א אורליקון של 20 מ"מ המותקנים בשני צידי הגשר ושתי עמדות בירכתיים. היו לנו גם פצצות עומק. לנושא התותחנות יש להוסיף שהתחמושת היתה לא אחידה וגם גילה היה לא ברור.

זכור לי תמרון אחד, בהיותי עוד סגנו של מילה ברנר, זה היה במסגרת תמרון כללי של צה"ל לקראתו גייסו מילואים רבים. תפקידנו היה להנחית כוחות במספר חופים וגם להפגיז מטרות יבשתיות.

ההפגזה בוצעה ללא תצפית אש וללא מד טווח, ועם תחמושת כפי שתארתי אותה. אנחנו כמובן ירינו במרץ ואפילו דיווחנו על פגיעות טובות. מאוחר יותר, נודע, לנו שפגענו בלול באחד המושבים במרחק רב מן החוף, למזלנו לא פגענו בנפש, פרט לכמה תרנגולות. ונתקבלה תלונה ודרישת נזקים במטכ"ל. ההפגזה היתה בנוכחות הרמטכ"ל יגאל ידן ומפקד החיל.

ש. הרשל עבר קורס קציני תותחנות אחרי זה ?

ת. כנראה, מה שאני מתאר כאן היה הרבה לפני כן, הרשל היה קצין מקובל בשייטת, בעקר, בגלל חוש ההומור, כושרו לסיפורים ובדיחות.

ש. זה הכל חוויות מפורסמות ומבית הספר לתותחנות.

ת. כאמור העיסוק העיקרי של ק. 32 באותה העת, היה אימון צוות, אימוני שייטת, והפלגה במבנים ומזמן לזמן משימות ליווי. פעם בשנה התקיימו הפלגות "חגיגות" למספנה בנפולי וגם סביב הפלגות אלה היו בשייטת סיפורים רבים.

אני הייתי מאוד מאושר בתפקידי. היה לי פיקוד על אוניה, היה צוות, היו משימות. בסה"כ זו היתה תקופה מהמאושרות בכל שרותי. אך כאמור לכל דבר יש סוף, יום אחד, מגיעה לחיל הים משלחת נוספת מהמטכ"ל, בהרכב בנימין גיבלי ראש אמ"ן, ואלוף משנה סירקין נספח צה"ל בצרפת ומערב אירופה. צה"ל החליט לפתוח נספחות צבאית באיטליה ואני נבחרתי כמועמד המועדף לתפקיד זה. הסיבה, ידיעת השפה, והכרת איטליה ורקע מודיעיני.

יחד עם הקמת נספחות צה"ל באיטליה התמנתי כעוזר נספח ימי בצרפת, הולנד ובלגיה מקום מושבי ברומא, בשגרירות ישראל. מדובר בסוף 1952.

מדינת ישראל בשנה הרביעית לקיומה היתה בעיני האיטלקים (בתקופה הפוסט-פשיסטית) ובעיני מטות הצבאיים האיטלקים, מושג קשה לעקול; מבחינה איכותית, כמותית, ופוליטית. היה גם מין תמהיל של

סימפטיה וחשדנות כלפי יהודים והתייחסות לעובדות צבאיות ומדיניות. על כך יש להוסיף את העימות הבין גושי ונאמנות האיטלקים לנאטי"ו.

הייתי בן 31, עם מטען צנוע של ידע ונסיון (כפי שאפשר להתרשם מסיפורי עד כאן). לפני נסיעתי, השקעתי זמן לא מבוטל כדי להכין את עצמי לתפקיד. קיבלתי תדרוך יסודי למדי במשרד החוץ, מפי דן אבני (מאוחר יותר פרופ' ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת חיפה) יליד איטליה, ממשפחה יהודית מיוחסת. למדתי את תולדות יהדות איטליה ואת היסטורית מלחמות האיטלקים, מנפוליון דרך Risorgimento עד מלחמת העולם השנייה. למדתי גם על המבנה וההרכב הפוליטי הנוכחי.

התכתבתי גם עם חיים הרצוג, באותה תקופה נספח צה"ל בוושנגטון, ועיינתי בדוחותיו. ההתאקלמות שלי בשגרירות היתה יחסית קלה ותרם לכך רבות יששכר חיימוביץ ז"ל, ראש משלחת משרד הבטחון באיטליה. הוא היה דובר איטלקית ובעל נסיון מפעולת המוסד לעליה ובעל קשרים הדוקים עם חוגי תעשייה ופוליטיקאים המקורבים לשלטון.

את תפקידי כנספח ראיתי לא רק כשלב לקידום בצה"ל, אלא כמון חלון הזדמנויות עבור חיל-הים ליצירת קשרים, איסוף ידע ולימוד הנעשה בציים זרים במיוחד במערב אירופה. כזכור, החייל היה באותה תקופה בתחילתו, ובעל ידע מועט מאוד בבנין והפעלת כוחות ימיים מודרניים. לא היה לנו כל קשר פורמלי, עם אף צי זר, פרט לקשר מוגבל עם הצי הבריטי. עסקתי באיסוף מידע והעברתו ארצה של חומר במגוון רב של תחומים: מבנה ועבודת מטה, פיתוח נשק ימי, תורות לחימה, תוכניות אימונים של פרט, צוותים ויחידות (ממקורות הצי האיטלקי הצרפתי וההולנדי). טיפלתי ביצירת אפשרויות לימוד והכשרה עבור קצינים מהחיל, בין היתר: חמישה חניכים באקדמיה ימית בברסט, קורס הנדסת חימוש ימי בצי ההולנדי (שוני רו), צירוף שני קצינים משיטת 5 ליחידה מבצעית של סט"רים איטלקיים בברינדזי לתקופה של שלושה חודשים (הזדמנות ראשונה לשהות ולהתאמן ביחידה מבצעית של צי זר). הקצינים היו, בני תלם ומגורי כהן.

באותה תקופה ערכתי ביקורים רבים ביחידות ומטות הציים בהם הייתי מאומן. כנספח השתתפתי בתמרונים ימיים באיטליה ובהולנד, ביקרתי בבסיסי הצי הצרפתי בצפון אפריקה (מרקו, טוניס אלגיר שהיו שעדיין תחת שלטון צרפתי). השתתפתי בסדרת אימונים של ביה"ס לפיקוד ימי (קורס מעשי של הצי האיטלקי) באוגוסטה, במסגרת תפקידי יצרתי קשרים אישיים עם קצינים בכירים מהצי האיטלקי ומשפחותיהם, דבר שחייב עיסוק חברתי אינטינסיבי. בהיותי נספח שלושת הזרועות באיטליה הוטלו עלי משימות רבות גם עבור חילות אחרים של צה"ל, במגוון רב של תחומים החל מתותחנות וכלה ברפואה צבאית, (וכן בנושאי חיל אוויר).

את פעילותי זו הצלחתי לקיים בעזרת מזכיר אחד בלבד, הדבר התאפשר הודות לשיתוף פעולה הדוק עם משלחת משרד הבטחון, יששכר חיימוביץ ועוזריו, אשר סייעו לי בכל דרך אפשרית (משרדית טכנית וכו').

הפעילות עבור זרועות צה"ל וקשר הדוק עם משרד הבטחון יצרו מערכת יחסים ואימון עם מפקדים רבים בצה"ל ועם מנכ"ל משרד הבטחון אז, שמעון פרס, הרמטכ"ל מרדכי מקלף וכמובן ראש אמ"ן.

יש לזכור שרומא בימים ההם, בגלל תדירות טיסות נמוכה וצורכי תדלוק, היתה מן תחנת מעבר לנוסעים לכל היעדים במערב אירופה וארצות הברית, ועובדה זו יצרה הזדמנויות להכיר וגם לארח אישים רבים מהצמרת הבטחונית והפוליטית של המדינה.

זכור לי שמשה דיין, אז ראש אג"ם התאכסן בביתנו בדרכו למשלחת ישראל באו"ם, כיועץ בעת הדיון על "תקרית קיביה". אירוע אחד ראוי לציון. בתחילת 1953, ביקר ברומא בביקור פרטי מרדכי מקלף אז סגן רמטכ"ל, הוא קיים איתי שיחות ארוכות על חיל הים ועתידו, ובהמשך הזמין אותי להרצות על נושאים אלה בפורום המטכ"ל. פניה הופנתה אלי גם משמעון פרס שאכין עבורו תזכיר על מבנה עתידי של חיל הים. כמובן שבשני המקרים עדכנתי את מפקד החיל (מוקה) ביקשתי את אישורו לפעול ונעניתי בחיוב.

ש. מה הרצית להם ?

ת. העתק הסקירה נמצא בארכיון צה"ל (ת.א. 14 מסמך מס' 2. 1970) אותה שלחתי לשמעון פרס, לרמטכ"ל ומפקד החיל והיא התבססה על עקרונותיה הבאים :-

- א. בעדיפויות של צה"ל, חיל-הים יהיה תמיד ברמה נמוכה. הן בתקציבה והן בהקצאת כח אדם. לכן, החייל בהרכבו ומבנהו חייב להיות "רזה אבל בעל שיניים".
- ב. משימות חיל הים (לפי השקפתי אז) מחייבים אפיון ספציפי של מבנה הכוח הימי, התואם את תנאי הזירה והמסוגל לגבור על האויב הימי. הרכב הכח הימי חייב לאפשר שילוב משימות חיל-הים בתכניות מבצעיות של צה"ל.
- ג. בנתונים קיימים, אין אפשרות לרכוש כלי שייט העונים לדרישות אלה בציים זרים, אלה נכונים למכור לנו בד"כ כלי שייט מיושנים, לא יעילים ומחייבים תחזוקה וכח אדם רב.
- ד. הכח הימי (המוצע) המסוגל לענות על צרכים אלה, יכול להתבסס על מספר קטן של כלי שייט עיקריים (ויקרים) ולא על מימד לחימה אחד.

הסקירה אותה הגשתי התבססה על כח עיקרי של אניות שטח, המורכב מ - 5-7 יחידות בעלות נפח של כ - 700 טון, חמושות בתותחים אוטומטיים, כולל בקרת אש מושתתת על הטכנולוגיות המתקדמות ביותר באותה העת. (התותח 76 מ"מ בו חמושים כיום הסטיליים היה כבר אז בשלבי פיתוח במפעל "אוטו-מלרה") טורפדו מתביית או מונחה ואלמנטים של נצ"ל.

ש. לא היו אז טילים. הסטיקס, שזה הטיל הראשון בעצם בהיסטוריה הימית שהוא מבצעי מופיע ב - 1958.

ת. נכון, ב - 1957 השתתפתי במשלחת צה"ל לצרפת אשר בחנה את היעוד המבצעי של ה"לוז", הטיל הראשון של צה"ל. המשלחת למדה את התפתחות נושא טילים קרביים בצרפת. בין היתר מצב פיתוח של טיל ים-ים. השאלה היתה, לאיזה כיוון לפתח את ה"לוז" אשר היה אז בתחילת פיתוחו בארץ. על פעולת מסקנות המשלחת אפרט בהמשך. אך נחזור לסקירה על מבנה חיל הים.

צוות כלי השייט בו מדובר צריך להיות בין 50 - 60 איש, ומהירותו מירבית 35-37 קשר. במגבלות הטווח.

המרכיב השני בכח ימי המוצע היו הצוללות. בסקירה דובר על 3-4 צוללות "זעירות" בנפח של 80 - 120 טון, המחייבות אף הן פיתוח מיוחד. צוללת זו היתה צריכה להיות בעלת יכולת תקיפת כלי שיט (טורפדו), והובלה/החדרה של צוללנים.

התוכנית כללה גם פיתוח אמצעים חדשניים עבור שיטת 13, ואלמנטים של כלי הנחתה מהירים. כאמור אף אחד מכלים אלה לא היה קיים על המדפים, של ציים אחרים, אך הרעיונות גובשו כתוצאה ממעקב שוטף אחרי פיתוח כלי שיט ונשק ימי בציים ובמפעלים שונים בארצות בהם כיהנתי. ברור, שברעיונות אלה חייבו בחינה יותר מעמיקה.

כאמור הוזמנתי ארצה באביב 1953 והרציתי בשתי הזדמנויות בפורום מטכ"ל. בסך הכל, התכנית הציגה כח ימי קומפקטי ואפקטיבי התואם את יכולתה וצורכיה של מערכת הבטחון. ומורכבת מכלי שיט בעלי עוצמת אש וציוד שהם "המילה" האחרונה בפיתוח נשק ימי באותה העת. (State of Art).

בעת שהותי בארץ קיימתי שיחות רבות על הנושא במפקדת החייל וגם הוזמנתי לשיחה אישית עם (אז) ראש אג"ם משה דיין, בביתו. הוא בקש פרוט והסברים אישיים על הנושאים אותם העליתי בסקירה במטכ"ל. הוזמנתי גם ע"י בן גוריון כשר הבטחון, לשיחה ולהלוות אליו להצגת בכורה, של "הבימה". כתוצאה משיחות אלה הוחלט להקים צוות בדיקה להתכונת Feasibility בנית כלי שיט באיפיונים אותם תארתי.

הזכרתי את הקשרים עם שמעון פרס אשר נוצרו בעזרתו של יששכר חיימוביץ. בהמשך מהפגישות אלה התבקשתי ע"י פרס לשמש גם כיועץ לנושא רכש ימי למשלחות משרד הבטחון בארצות מערב אירופה, בנוסף לאיטליה. פרס שיתף אותי בדיונים ובהתייעצויות אותם קיים עם ראשי משלחות ועם ראש אגף החימוש במשרד הבטחון.

באחת ההזדמנויות האלה, (נדמה לי בפריס), הוא אשר תקציב של 80.000 דולר להזמנת תכנון ראשוני של צוללת זעירה בנפח בת 100 טון, במשרד תכנון הולנדי אשר עבד עבור הצי ההולנדי ועבור נאט"ו. המתכנן היה מהנדס אנגלי בשם Gunning ואומנם תוכנית רעיונית הושלמה והועברה למשרד הבטחון. אך נחזור ל"וועד משחתות". בקיץ 1954- הגיעה לאיטליה משלחת חיל הים. (צוות לבחינת נושא המשחתות), תפקידה היה לבדוק התכונות בניית כלי שיט בעל ביצועים אשר תוארו בהצעת. אני התמניתי כראש הצוות, וחבריו היו: אברהם זכאי, קצין הנדסה של חיל הים, נתן סופר, קצין התותחנים ראשי, קצין אלקטרוניקה ראשי (לא זוכר את שמו) יחיאל שפירא, ושוני רז, מהנדס חימוש.

לפני הגעתו של הצוות לאירופה, ריכזתי הצעות ממספנות אשר הביעו את רצונם להשתתף בבדיקה, ביניהם מספנות איטלקיות, צרפתיות ומספנות Yarrow יארו באנגליה, קיימנו גם מגעים עם מספנה הולנדית.

ביקרנו במספר מפעלים אשר עסקו בפיתוח וייצור מערכות נשק ימיות. באיטליה הצוות נוכח בירי ניסיוני של התותח 76 מ"מ במפעל אוטו-מלרה ב-La Spezia, אב טיפוס של תותחי תותחי הסטיליים. (מועד הירי הניסיוני הזה זכור לי היטב מפני שבגללו נעדרתי מלידת בתי).

המלצות הצוות הוגשו למשרד הבטחון ולמפקדת חיל הים והצביעו על מעשיות מימוש תכנית המשחתת הזעירה וכן על דרכי ביצוע. אומנם הצעות ראשוניות שקיבלנו ממספנות התייחסו לנפח קצת יותר גדול מדרישתנו (הצעת יארו דיברה על כלי שייט של 1000 טון) אך הנחנו שבבדיקה ועבודה יותר מפורטת עם המתכננים, אפשר יהיה להגיע לנפח הרצוי ולעוצמת אש די מרשימה בכלי שייט בגודל זה.

תפקידי כנספח צה"ל פתח בפני צוהרים רבים אצל קצונה בכירה בצה"ל ובקרב קובעי המדיניות הבטחונית. הקשרים נוצרו כאמור עקב מעורבותי בתחומים שונים כנספח שלושת הזרועות בנושא רכש והדרכה, וכן עם אגף החימוש של משרד הבטחון. (נספח 9)

כבר ציינתי שראיתי את תפקידי כנספח כשלב בונה בקריירה שלי ולא פתרון כבוד או תפקיד אחרון בשרות, כפי שזה כיום. בסה"כ נהניתי בתפקיד. עד שבסתיו 1954, החליט מוקה לימון לצאת ללימודים בארה"ב ושמואל טנקוס התמנה כמפקד החייל. הרמטכ"ל דיין פנה אז לשגריר ישראל ברומא, מר אליהו ששון והודיע לו שעלי לחזור לחיל-הים.

אני זוכר ששמואל טנקוס שאל אותי, איזה מינוי אני מבכר? סגן מפקד החייל! ראש מטה! עניתי לו שראש מחלקת ים, זה מינוי מכובד, והתחלתי לארוז את המזוודות.

בתקופה בה עסקנו בתכנון כלי השייט החדשים, שלמה אראל כיהן כמפקד שייטת הפריגטות. שלמה, כנראה מתוך גישה דומה לזו שהיתה לי מאוחר יותר בקשר למשחתות Z, חשב: "עד שאלה יבנו את המשחתות, אם בכלל, אני תקוע עם פריגטות פרימיטיביות ככוח עיקרי של חיל הים". וכהצעה חליפית, הוא הציע תוכנית של Upgrading לפריגטות על ידי חימושן מחדש.

שלמה החליף אותי בינתיים בתפקיד נספח באיטליה והוא נכנס בהתלהבות לתוכניות הרכש אשר נרקמו, והמשיך במגעים עם המספנות ויצרני נשק ומערכות באיטליה וצרפת. (נספח 10)

ש. אני רוצה חוות דעת. למה כששניכם - שלמה ואתה, טנקוס שהוא מבוגר מכם, (מוקה שהיה איש צעיר מאוד, איש בן 26), למה אף אחד מכם לא מפקד חיל הים? מה פתאום מוקה? איך מוקה נופל בתוך העסק הזה אחרי שלמה שמיר?

ת. מוקה בחור נחמד וחבר טוב ונשאר כזה עד היום. קורקטי ולא יהיר. בניגוד לכל האחרים בפל-ים, שרת תקופת מה בצי סוחר. מוקה היה סגן מפקד קורבטה ונפצע בקרב, השתייך לחוגים המתאימים (הפועל ת"א, פל-ים). כאשר שלמה שמיר בא לחיל הים, היה ברור שזה תפקיד זמני עבורו ועליו למנות מפקד מבין קציני החייל. "הגיבורים" של פל"ים, לא היו בארץ; אברהם זכאי, יוסי הראל וסמק יצאו ללימודים בארה"ב לכן, המינוי של מוקה היה די טבעי באותן הנסיבות (והשיקולים). מוקה היה איש נבון ומודע למיגבלותיו. כשביקשתי את אישורו להצגת הסקירה כפי שנתבקשתי ע"י הרמט"ל (הצעת שמוטב שהוא יציג אותה?). הוא לא רק אישר, אלא אף הורה לי לעשות את זאת. הנה לך תשובה למה לא שלמה ולא צבי.

ש. למה לא טנקוס, שנעשה אחרי זה מפקד חיל הים בעקבותיו. זה מוזר?

ת. לטנקוס לא היה נסיון ימי וגם לא תכונות של מפקד.

ש. כולם אומרים: טנקוס היה מורה. לא היה בראש של אף אחד בכלל.

ת. הוא היה מורה לנוויגציה.

ש. היה מורה של כולם?

ת. שמוליק היה איש הגון, לא יומרני במיוחד וגם הוא ידע את מגבלותיו. כאשר הציעו לו את פיקוד החייל דרש שיחזירו אותי לשמש כסגנו. צריך גם לזכור ש"הגיבורים" שלו נסעו ללמוד.

ש. הגיבורים שהוא הדריך?

ת. כן, "הגיבורים" מהתקופה ההרואית של פלים, מעליה ב' כמו; סמק, יוחאי, קיפי ואחרים, כל אלה נשלחו ללימודים.

אני ראיתי במינוי כרמ"ח ים כבוד גדול, ואולי שיא חלומותי. היות וידעתי מה תפקיד זה מחייב, לא אבדתי את חוש המידה. לאחר תקופת שרות ממושכת ודי מעניינת כרמ"ח-ים ביקשתי לשרת כמפקד שייטת, כי ידעתי שלא אהיה ראוי לפקד על החייל (באם אקרא לכך) בלי נסיון פיקודי על יחידה ימית גדולה. זה לא היה הסטנדרט המקובל אז בחייל, ואולי גם בצה"ל בכלל. ("לא אכפת איך מגיעים חשוב

שמתמנים"). אני ידעתי בדיוק מה חסר לי. אחרי פיקוד על השייטת ביקשתי להשתלב ב - Staff College. זו היתה גישתי, אז לנושא הקריירה שלי. לא הקדשתי אנרגיות לטיפוס בדרגות, אלא להשלמת החסר, בידע ובנסיון.

ש. גם כשהיית נספח באיטליה זה פתח חלון לחיל-הים וברור שזה פתח חלונות גם לך, והם ראו אולי פחות ממה שאתה ראית?

ת. בהקשר זה אולי אציין אחד "החלונות" האופייניים אשר נפתחו: בעת סיורם של נספחים ימיים בצרפת (בה הייתי מאומן כסגן נספח ימי) התיידדתי עם הנספח הימי האיטלקי (סגן אלוף E.F. Vivaldi). עם חזרתו לאיטליה, התמנה זה כמפקד ביה"ס לפיקוד ימי באוגוסטה בסיציליה. הוא הזמין אותי לבקר ולשהות עימו לכמה ימים בביה"ס. תפקידו של ביה"ס היה לאמן במחזורים של שלושה חודשים, קצינים בדרגות סרן ורב סרן ומיועדים לפיקוד על כלי שייט (או סגנות). רוב האימונים נסובו על הקניית השליטה בכלי שייט מבחינה ימית, והם כללו, תמרון בים במבנים, התקשרות ועגינה, נתוק ויציאה מהירה, העברת ציוד ותדלוק בים, החלצות משרטון וכו'. כל זה בקצב מהיר ותוך לחץ ובקרה.

ש. ימאות.

ת. כן, ימאות אבל גם פיקוד על צוות והפעלתו. כאשר נתמנית כמפקד שייטת, נסיתי לתרגל כמה

מהנושאים מביה"ס באוגוסטה, במטרה להעמיק אצל המפקדים את, תחושת השליטה בכלי שייט, עוד לפני שמגיעים להפעלת מערכות ולימוד תורת הלחימה.

ש. אתה נוגע היום בעקב אכילס של חיל הים. אתה צודק במאה אחוז.

ת. בתחילת 1955 חזרתי לחיל לעבוד עם שמואל טנקוס. עדיפות חיל הים בתקציב הבטחון היתה בתחתית הסולם, וזה כפועל יוצא לתפקיד אשר קבע מטה הכללי לחיל הים בתוכניות האסטרטגיות שלו. זה גם פועל יוצא מעובדה שתוכניות אלה גובשו ע"י קציני כוחות קרקע ללא שיתוף קציני זרועות אחרים. חוששני שאז גם לחיל הים לא היתה תמונה ברורה על מגמות תכנון במטכ"ל, ותפקידו במערך הבטחוני הכולל של המדינה.

למרות זאת, הכורך בחידוש ציודו של חיל הים, חדרה לתודעת כמה מבכירי המטכ"ל וצמרת משרד הבטחון, כתוצאה מהפעילות, והסברה רצופה אותה פרטתי לפני זה. (הסקירות, צוות המשחתות ודיונים הרבים אשר נתקיימו בנדון). החלו להגיע הצעות ממספנות, בעיקר מאיטליה וצרפת, לבניית כלי שייט. וגם הצעות לסוגים שונים על חימוש ימי. בעקבות ההצעות האלה הגיעה גם הצעת הצי הבריטי (באמצעות משלחת משרד הבטחון) למכור לנו שתי משחתות מדגם Hunt במחיר מאוד אטרקטיבי וכולל הדרכת צוותים Warking up משחתות Hunt, נראתה לנו מיושנת ובעלת ביצועים מוגבלים, ענינו על ההצעה בשליכה. בהמשך, הוצעו לנו משחתות מטיפוס "Z", חדישות יותר (בניית 1944). הוזמנתי לבקר בפורטסמות בה עגנו הכלים במצב Laid up, יחד עם אלוף בן גל, נספח צה"ל בלונדון. בשובי ארצה המלצתי למפקד החייל לקבל את ההצעה. היתה בכך סטיה חדה מתפיסתי על חיל-הים "קטן וחדשני", אך מה שהשפיע עלי כנראה באותה העת היה, המצב הבטחוני הכללי, וחשש שבאם תפרוץ מלחמה, חיל הים יהיה נחות בכל התמודדות ימית, ויכולתו להשתלב בפעולות צה"ל תהיינה אפסיות. למען הדיוק, לא ידענו אז על תכניות קונקרטיות כדוגמת "מלחמת קדש" אך היה ברור שהתלקחות קרובה.

- ש. גם סמק מעיד בעדות שלו, בדיוק כמוך, שהאווירה היתה אוטוטו הולכת להיות מלחמה, כי הפעולות של הפדאין והמתח היו בלתי נסבלים. הוא אומר שלא ידעו שיהיה מבצע גדול כזה.
- ת. קשה לי היום להגיד, עם זו היתה הערכה מבוססת אך הדבר הבולט שהשפיע עלי היתה העובדה שבנוסף לצידוד. הציעו לנו הדרכה מקיפה של צוותות ומפקדים, וידעתי גם כמה רחוקים אנו מהרמה הדרושה ללחימה בים, כאשר מולנו אויב המצויד בכלי שייט תיקניים.
- ש. ההצעה הבריטית כללה...
- ת. כללה הכל; הכשרת צוותים וקצינים בלחימת שטח ונצ"ל, בכלי השייט, ובמתקני הדרכה של הצי.
- ש. היה צריך לעשות חיל הים חדש.
- ת. נכון, גם אני כרמ"ח ים חשבתי כך, הצטרפתי לסמק והצוותים אשר התאמנו בפלימות לתקופה של כמה שבועות והתאמנתי יחד איתם. היה לי ברור שגם בתפקידי כרמ"ח ים, אני חייב להכיר את כלי השייט, את דרך הפעלתם ואת צורכיהם הלוגיסטיים.
- גרתי במלון קטן בפלימות, והייתי מצטרף כל בוקר לסגל השייטת בבסיס, לאימונים והפלגות.
- ש. הסטיימנט הזה שלך בקשר לרכישת ה-Z: הנה ההזדמנות שלנו לבוא ולבנות חיל ים מסודר, זה דבר שחוזר ברטרוספקטיבה מהרשל. הרשל טוען היום, שאלמלא היו לנו המשחתות והתקופה של המשחתות, עם כל מה שנפלנו אתם, לא היינו מגיעים לסטיליים, כי זאת היתה הפעם הראשונה שחיל הים קיבל ראייה מערכתית איך מכונה כזו צריכה לעבוד.
- ת. זה רק בחלקו נכון. סטיליים היו בכמה רמות מעל המושגים שאותם ניסינו אז להקנות לצוותים ולפיקוד של החייל, אשר היו עד אז די בסיסיים. תותחנות ברמת מלחמת עולם השניה (כולל בקרת אש), הפעלת, ולחימה בטורפדו לחימת נצ"ל, כולל תרגול בכלי שייט ואימון במתקנים. כל זה היה רחוק ממשק מונחה או מתביית, לחימת ל"א ובכל הכרוך בזה אשר היו כבר קיימים בציים מערביים. ברור שהקפיצה הזו לסטילים היתה קשה יותר תפיסתית ומבצעית ללא שלב המשחתות.
- בעת השתתפותי באימונים של השייטת בפלימוט, בלטו מאוד העדר הנסיון והכשרה ימית בסיסית של המפקדים, במיוחד בשליטה ותמרון כלי שייט בעלי הנעה בעוצמת של 40 אלף כ"ס. לא פעם נחרדתי כשראיתי את יוחאי מתמרן בין הרציפים כאשר בנס נמנעת התנגשות (גם נזק ובושה). מנחם כהן למד את הנושא הרבה יותר מהר.
- ש. לפני שהם יצאו מאנגליה הוא הספיק לדפוק את החרטום של אח"י יפו.
- ת. זה לא היה בתקופה שהייתי שם. מצב זה גרם לי אי-נוחות ודאגה רבה, כאמור מנחם היה הרבה יותר מיומן. וקלט טוב יותר את הנלמד.
- ש. גם הטמפרמנט שלו יותר סולידדי?
- ת. מנחם קדם לי כמפקד קי'32, יוחאי היה מפקד יפו, כאשר הייתי מפקד השייטת, וגרנו תקופה מסוימת באותה הקבינה. לאחר זאת יוחאי חזר לשייטת 13 ואת הפיקוד על "יפו" קיבל בני תלם. נחזור לתפקידי כרמ"ח ים התקופה המעניינת ביותר בשרותי בצה"ל זה היה ב - 1955/56 מלחמת סיני. (לפני ואחרי).

ב - 1955 התקיים מבצע "כנרת", תפקידנו היה להכשיר ולהוריד כלי נחיתה לכנרת ולהנחית כוח רגלי המורכב מיחידת 101, וצנחנים בחוף קורסי. אלוף צדוק היה אז אלוף פיקוד הצפון. פקודת המשימה הגיעה אלינו ללא התראה מוקדמת. רמטכ"ל דיין הגיע למפקדת החייל בשעות הערב והציג בפנינו את המשימה. נמכ"ים בכושר מבצעי, היו אולי, שניים. ונדרשו כ - 6. היו לנו אומנם מספיק כלים, אך כולם היו על החוף לא תקינים ודי מוזנחים. כשהצגתי לדיין את המצב ואת הזמן הדרוש לתיקון הכלים [הוא] אמר לי, "תעשו עם מה שיש לכם, או תגיד שאתם לא מסוגלים לבצע".

בהתראה קצרה, גייסנו את מילואי המספנה ואת כל מי שיכול היה לסייע, הוחלפו מנועים, הולחנו טלאים ואפילו הותקנו משתיקי קול בכדי לאפשר התקרבות שקטה לחוף. (את העבודה עשה אדריכל ימי צעיר, ממ"ק יעקב רקאנטי). הכלים הורדו לכנרת בזמן. נפתלי רוזן היה מפקד הפעולה הימית וביצע את הפעולה בשלמותה. כשהוחזר הכח הלוחם יחד עם שבויים רבים, התקיים תחקיר מפקדים בהשתתפות כל הפיקוד והרמטכ"ל. שמוליק [טנקוס] נפתלי [רוזן] ואני נשארנו בצד ואפילו לא שמענו מילת תודה. הארוע הזה משקף את התייחסות הרמטכ"ל לחיל הים באותה תקופה.

ש. מצד שני, אולי דווקא בגלל זה התייחסו ככה לחיל הים. אמרו שחיל הים זה דבר שאפשר לאלתר אותו ברגע, לא מוכרחים להחזיק... גם שקעתם קצת בכנרת כשהורדתם אותם למים.
ת. לא זכור לי, אבל זה יכול להיות. בכל אופן ביצענו את המשימה, הנחתנו את הכח תחת אש והחזרנו אותו בצורה מסודרת, גם מוצב הפיקוד פעל על אחד הנמכ"ים, אריק שרון, חיים בר-לב כולם היו עליו, מבחינתנו "הכל דפק".
היחס הזה לשמוליק כמפקד חיל-הים, במעמד זה פגע בי מאוד.

אנו נמצאים בסוף שנת 1955, פרק הזמן שנמשך עד סוף 1956 היה גדוש אירועים אשר השאירו את רישומם בתולדות המדינה, צה"ל וחיל הים. אני מתכוון ל"קשר הצרפתי" אשר התחיל בתוכנית הצטיידות מסיבית לצה"ל והגיע לשיא "במבצע קדש" (בשיתוף עם הבריטים).

ש. מה הדליק את זה ?
ת. כרקע להתפתחות הזו, אפשר לציין מצד אחד, את מעורבותה המסבית של ברה"מ, בחימוש והדרכה של צבאות ערב, במיוחד של מצרים, פינוי הבסיסים הבריטים במצרים והלאמת תעלת סואץ. מצד שני, החרפת המרד האלגירי והגברת עוינות העולם הערבי כלפי צרפת, אשר גרם למפנה במדיניותה כלפי המזרח התיכון וישראל. כתוצאה מלחץ של חוגי הצבא ומדינאים מסויימים בצרפת חל מפנה חיובי במדיניות צרפת כלפי ישראל ונכונות לתרום לחיזוקה הצבאי בהיקף משמעותי. בהמשך, התפתח הדבר לתכנון ושיתוף פעולה צבאי אשר הגיע לשיאו במבצע "קדש". מבחינת חיל הים מאופיינת התקופה (55-56) לאחר החלטה לרכישה משחתות והזמנת שלושה סטרים ליס-סוף באיטליה), בתיכנון משותף ומעורבות פעילה בכל תהליך הובלה ואספקת ציוד צבאי מצרפת, בתנאים המיוחדים של סודיות ומידור. ובהמשך השתתף חיל הים בתכנון מעורבותם של כוחות ימיים צרפתיים, במבצע "קדש" (בחזית שלנו). עד למצב שהוענקו למפקדת חיל הים סמכויות הפעלת כוחות ימיים צרפתיים. (אם כי לתקופה קצרה).

מבחינת, פרק זה, התחיל ביום מסויים בתחילת 1956, הוזמנתי ללא התראה לשיבה עם הרמטכ"ל. בישיבה נכתו, נמכ"ל משרד הבטחון אז שמעון פרס, ראש אג"מ חיים לסקוב ועוזרו עוזי נרקיס, ראש

משלחת משרד הבטחון בצרפת, יוסף נחמיאס ומספר אישים צרפתיים, לבושי בגדים אזרחיים, מסתבר שהם קצינים מזרועות הצבא הצרפתי, ביניהם קצין חיל הים. אני הוצגתי ע"י דיין כרמ"ח-ים, תוך ציון: "ונספח ימי לשעבר בצרפת". הדיון הוקדש כולו לצורכי צה"ל בציוד וחימוש ואספקתו ישירות ממאגרי הצבא הצרפתי. במיוחד פריטים אשר ניתנים לקליטה מיידית ביחידות שלנו. מבחינת חיל הים היה ברור שכלי שייט גדולים או צוללות, לא באות בחשבון בגלל מגבלותנו בהפעלה והעדר מתקני תחזוקה. ביקשתי שהות של 48 שעות בכדי להכין רשימת פריטים המהווים חיזוק מידי לחיל. (צוותי משחתות היו באותה העת באנגליה).

נדרשתי לשמור את הנושא בסודיות מוחלטת, אפילו בפני מפקד החיל, דבר שלא הסכמתי לעשותו. לאחר התייעצות עם שמוליק טנקוס ועם בני תלם (אז ראש ענף מבצעים) הוגשה רשימה אשר כללה: 3 ספינות סיור חופים מדגם P.C. מתוצרת ארה"ב אשר היו בשרות הצי הצרפתי (דגם "נוגה") ציוד לחימה וגלוי נצ"ל, מוקשים ימיים כולל כלי שייט להנחתם ושלייתם, ציוד להגנת נמלים (Boom) ומכשירי גלוי.

ש. כמו כן.

תותחים ימיים וציוד בקרה, ותחמושת תקנית לחימוש הפריגטות. מיותר לציין שמכל הפרטים האלה קיבלנו כמעט כלום, בו בזמן שצה"ל במיוחד השריון ותותחנות, קיבלו חיזוק מסיבי, ומבחינה איכותית עלו לפחות בשתי דרגות. גם חיל האויר זכה לחיזוק משמעותי במטוסי סילון מדגמים החדשים. (מיסטר ואורגן).

כפי שהובהר לי מאוחר יותר, מפיו של ראש משלחת משרד הבטחון יוסף נחמיאס, ההנחיות אותן קיבל, היו לתת לדרישות חיל הים את העדיפות האחרונה, לאור התחזקותו ממקורות אחרים (בריטניה ואיטליה).

מבחינה אובייקטיבית אפשר לומר שהטנקים והתותחים באו מיחידות הצבא הצרפתי אשר ציודם הוחלף בציוד חדיש יותר, והמטוסים עבור חיל אויר היו כולם מתוצרתם, והיה בזה ענין רב לתעשיית המטוסים הצרפתית. כאמור חיזוק חיל הים היה גם יותר פרובלמטי מבחינת הזמינות.

שלב הבא ב"קשר הצרפתי" היה במאי 1956, כאשר הוזמנתי ע"י עוזר ראש אג"מ עוזי נרקיס, לסיור בגייפ בחוף ניצנים ביחד עם אורי בנר (בן ארי) מפקד חטיבה 7 (שריון). בדרך, הוא מסר לנו על נכונות

הצרפתים לספק לצה"ל מספר ניכר של טנקים מדגם סופר-שרמן ו AMX-13 וכן תותחים ניידים ותחמושת, כל זה, בתנאי שאספקה זו תבצע בתנאי סודיות מוחלטת. לדעתם, הדבר ניתן לביצוע ע"י הנחתה בחוף שומם, כאשר הנחיתה והפריקה תעשה בשעות הלילה ועם זריחת השחר, הספינות תמצאנה כבר מעבר לאופק והחוף יהיה נקי מציוד. לצורך זה, מוכן הצי הצרפתי להפעיל שלוש נחתות מדגם L.S.T. אשר תבצענה את הפעולה ברציפות.

אני הבעתי ספק לגבי סבירות ביצוע פעולה בהיקף כזה בחוף פתוח, ובוודאי לא בלוח זמנים צפוף ומחייב, ובכל מזג אויר. גם לגבי הסבירות של פני החוף, עם אור היום, עם סימנים של פריקה ולהסוות את תנועת הרכב והשריון מחוף ניצנים לקסטינה (בה אמור היה להקלט הציוד), לא נראתה לי כמעשית. לדעתי,

הדרך העדיפה היא, לבצע את הפעולה בחוף מוגן, לדוגמא שפך הקישון. בחוף כזה ניתן לבצע את הנחיתה בתנאים נוחים יחסית, להבטיח פריקה בכל מזג אויר, פינוי מזורז בשעות החושך ויציאת הכלים לים ללא תקלות. גם תנועות האוניה בשעות הלילה לא תעורר תשומת לב מיוחדת בנמל, שבו מתבצעות תנועות בכל שעות היממה. קירבת מחנה קורדני, במערכת כבישים וכן קירבת בסיס חיל הים המאפשר סיוע בעת תקלה. מחוף ניצנים חזרנו למטכ"ל, שם נפגשנו עם לסקוב ועם דיין. אני חזרתי על

נימוקיי, והרמטכ"ל סיכם שבאם יעלה בידי לשכנע את הצרפתים בעדיפות נמל הקישון לביצוע הפעולה, דעתי מתקבלת על ידו.

חזרתי משם למפקדה, הקמנו צוות תכנון מצומצם, בהרכב ראש ענף מבצעים, בני תלם, מפקד שיטת 5, וקצין ביטחון (צבי מלר). הוכן עבורי תיק, כולל צילומי אויר וצילומי שטח של החוף והסביבה מפת עומקים של חוף הנחיתה, שעות שקיעה וזריחה מרחקים וכד'. (תוך הדגשת הסודיות, באנו גם בדברים עם רב-חובל הנמל קפטן שיינמן, עם מנהל הנמל עמוס לנדמן, עם מנהלי חברות הסוורות האדונים גוזלי, ועל-טוביה, בכדי להבטיח גיבוי עם ידרש, של גוררות, מנופים צפים ומלגזות. גייסנו יחידת מילואים כצוות ראש חוף, עליו היה להכין ולצייד את החוף להתקשרות מהירה של הנחתות. יחידה זו היתה בפיקודו של ברצ'יק, בצוות נכלל גם קצין קשר לקיום קשר בטוח עם הכלים הצרפתים בלב ים. הפעולה והרקע שקדמו לה, תוארו במאמר אותו פירסם אלוף משנה מרדכי בר-און (מורלה) אז ראש לשכת הרמטכ"ל, אשר מאמת את התהליך והעמדות המתוארות כאן. (נספח 11) בסיפרו של עוזי נרקיס נאמר שמשה דיין הוא זה שהכריע לגבי הנחיתה בנמל קישון, דבר שאינו נכון, כי את דיין בכלל לא עניינו הפרטים. העיקר, מבחינתו, היה לקבל את הציוד מהר והרבה.

ש. עכשיו נכנס שושן לתמונה?

ת. עדיין לא, שושן הועסק בשלבים מאוחרים יותר.

כאמור משימתי הבאה היתה לשכנע את הצי הצרפתי בכך שניתן לבצע את הנחתת הציוד בשפך הקישון בתנאי סודיות כדרישתם.

נסיעתי לצרפת שולבה בנסיעתו של אלוף זורע. משימתנו, ביחד עם יוסף נחמיאס, ראש משלחת משרד הבטחון בפריז היתה להפגש עם נציגי משרד הבטחון והצבא הצרפתי, בכדי לקבוע את הרכב משלוחי הציוד, עיתויים וסידורי הובלה. (בתנאי שהצי הצרפתי ישתכנע לגבי העדיפות של חוף הקישון). נפגשנו בחדר ישיבות, באגף אחורי של ארמון Les Invalides, מולנו ישבה חבורת קצינים לבושי אזרחית, להפתעתנו הנעימה גישתם היתה מעשית ועינינית ביותר. אלוף זורע (זרו) התקשה להאמין למשמע אוזניו. עלינו לזכור, שבאותה התקופה רוב ציודו של צה"ל, ובמיוחד שריון ותותחנות, הורכב מרכישות מזדמנות, הוא לא היה אחיד, ללא מלאי חלפים וללא תחמושת תיקנית. גם ציוד קשר וציוד בקרת אש לא היו אחידים. והנה מציעים לנו 13 A.M.X משופרים. 40 "שרמנים" בעלי שרשרות רחבות ו-18 תותחים מתנעים 105 מ"מ. כל זה מזווד בתקן מלא נאט"ו, ישר מיחידות הצבא הצרפתי, בצירוף חלקי חילוף ומלאי תחמושת נדיבים. (צה"ל רכש לפני זה מספר טנקים קלים מטיפוס 13 A.M.X מתוצרת צרפת אך מדגמים ראשוניים).

"זרו" חשש עד הרגע האחרון, שמדובר כאן בהטעייה. יוסף נחמיאס לעומתו היה אופטימי. בנסיעתנו במכונית לאחר המפגשים, אמר לי: "צבי כאן נוצרת היסטוריה".

לאחר סיכום פרטי והרכב הציוד, נסעתי למטה הצי הצרפתי ושם נפגשתי עם אדימיראל Rosset ראש מטה הצי, והצגתי בפניו את תיק חוף הקישון, אשר היה עימי. לאחר דיון והסברים בנוכחות שני קציני

מטה נוספים, קיבלתי את הסכמתם. קבענו באותה הזדמנות גם את תדרי ומועדי הקשר, סידורי הפלגה והגעה, נקודות מפגש בים, והסדרים נוספים.

(מבצע "גיהות") המשלוח הראשון היה צריך להפליג ב - 15.6. אני חזרתי ארצה יומיים לפני "זרו" בטיסת לילה. בבוקר נלקחתי ישירות מהשדה, לביתו של משה דיין בצהלה, שמעון פרס היה כבר שם. דיווחתי על פרטי השיחות עם הצרפתים ועל הסכמת הצי לחוף הנחיתה בקישון. הם שאלו את דעתי על נחישותם של הצרפתים לבצע את הפעולה ועניתי שהתרשמותי היא חיובית ואני מאמין בנכונותם לקיים את כל ההסדרים. הזכרתי גם את חששותיו של "זרו" ואת אמונו של יוסף נחמיאס. הרגשתי שהתרשמותי החיובית הקלה גם על דיין ופרס.

חזרתי למפקדה בחיפה והתחלנו מיד בהכנות למבצע. הופעלה יחידת ביצוע בהרכב אותו הזכרתי קודם, גוייסה יחידת מילואים של ראש חוף נחיתה בראשותו של ברצ'יק, יחידת חלוץ של חטיבה 7 התמקמה בצריף בסמוך לחוף הנחיתה, ובלילות החלו בתרגילי תנועה כלי רכב בין החוף לבסיס קורדני בכדי להרגיל את הסביבה לרעש. קבעו את הסידורים הסופיים עם הנווט, רב חובל שיינמן, עם פלגת ספינות משמר M.L משייטת 5, והוכנס "לקבוצת סוד" גם צוות של גוררת אחת בנמל. כאמור כל הפעולה התנהלה בסודיות מוחלטת, מידור מוחלט. במפקדת חיל הים, פרט למפקד החיל [שמוליק טנקוס], ביני תלם וקצין בטחון לא ידע איש על נסיעתי לצרפת. המכונית חנתה ליד הבית בלילה, וביום היתה נלקחת למפקדה. למרות התנועה שהיתה בתקופת הביצוע באזור הנמל, מפקד שייטת 1 (סמק) לא היה מודע, עד לשלב מאוחר לפעולה המתבצעת בקישון, גם אלוף פיקוד הצפון דאז, יצחק רבין, אשר בתחומו התבצע פעולת הנחיתה ותזוזות רכב, לא היה ב"קבוצת הסוד".

L.C.T הראשון Odette (או אודט Odille) הופיעה באופק ב - 25.7, יצאנו לקראתה בספינת משמר ביחד עם הנווט ועם קבוצת נהגי שריון, להכנת הכלים וחימום המנועים. על סיפונה היו 30 טנקים "שרמן" ותחמושת. עם רדת החשיכה, נכנסה הנחתת לקישון ללא כל תקלה, העגינה והתקשרות בוצעו ללא עיכוב והטנקים הראשונים החלו לנוע לחוף ללא תקלה. הגיעו הרמטכ"ל ומפקד החייל, תוך צילומים והרמת כוסיות התבצעה הפריקה. התחמושת נפרקה ישר למשאיות של צה"ל ע"י פלוגת שריונאים אשר הובאה לצורך זה. את הצוות הצרפתי הסיעו בני תלם עם שושן, להר הכרמל להתנפש, גם הדואר עבור הצוות הצרפתי הגיע מוסווה דרך אלג'יר. (נספח 11) בהמשך הפעולה, חושבני בהגעה שניה, או שלישית. הנושא הפך להיות מאוד "יצוגי" ויחצ"ני, הגיע ראש הממשלה בן-גוריון, שרי ממשלה, נתן אלתרמן, אשר כתב שיר על המבצע אשר פורסם מאוחר יותר בעתון "דבר".

ש. עשו מזה צרמוניה.

ת. ערב אחד הופיעה גם וועדת עורכים של העיתונות מפקד חיל האויר, ראש אג"מ, ובשלב מאוחר יותר גם אלוף פיקוד הצפון יצחק רבין. אני התעקשתי על קיום הבטחתנו לצרפתים שלפני בוא השחר, האוניה חייבת להמצא מעבר לאופק. בנקודה זו היו לי ויכוחים קשים עם משה דיין אשר היה מעוניין להמשיך בפריקה, הוא היה כה להוט לקבלת הציוד, שלא היו חשובים לו תנאי החשאיות והבטחתנו לצרפתים. אני עמדתי על דעתי, ועם בוא האור, החוף היה ריק ללא סימני פריקה ועגינה. בגמר מבצע הנחתות, בתחילת חודש אוקטובר, התבצעה פריקת מטעני תחמושת בצורה רגילה מאוניות משא בתוך נמל חיפה.

עלי לציין שחיל הים הוכיח במבצע זה מיומנות רבה, בתכנון, טיפול וביצוע מדויק ומקצועי של כל המהלכים הכרוכים בפעולת הנחתה זו, תוך גילוי תושיה ויוזמה רבה.

השריונאים ביצעו את פעולת הטענה ידנית של המשאיות בהתלהבות רבה. אנשי הנמל כולל האישים אותם ציינתי בשמותיהם שמרו על הסודיות וגם הגישו עזרה ללא כל סייג. פלוגת שריונאים קיבלה מהרמטכ"ל ציון לשבח. וחיל הים למרות הערכה רבה אשר זכה מצד הצרפתים וקציני המטכ"ל והשריון לא קיבלו מהרמטכ"ל מילת תודה. זה מאפיין (כפי שעוד אתיחס בהמשך), את יחסו של דיין לחיל הים.

ש. איפוא שושן?

ת. שושן בשלב זה היה מעורב בסידורי קישור והארכה של הצוותים הצרפתיים אך הפעלתו העיקרית באה בשלב יותר מאוחר.

במקביל להכנות ופעולות המתוארות, השתתפתי במשך חודשי הקיץ בקבוצה מצומצמת בראשותו של הרמטכ"ל אשר קיימה מגעים עם הצרפתים בארץ ובפריז ודנה בפרטי מבצע אשר התגבש בסופו של דבר ל"מבצע קדש". הייתי נוכח בחילופי דעות וגיבוש תוכנית פעולה של הנחתת הצרפתים והאנגלים באזור התעלה. ולפעולות המקבילות שלנו בסיני. מצד הצרפתיים השתתפו (כזכור לי) הגנרל שאל (אשר מאוחר יותר היה בין ראשי המרד הצבא הצרפתי באלג'יר) איש מרשים ונבון, גנרל מרטין, מחיל אויר וגנרל בדימוס Mangin אשר ייצג את משרד הבטחון, בצרפת השתתפו בשיחות שרי ממשלת צרפת. מצד ישראל באותה העת היה מידור מוחלט, לדוגמא, אני שהייתי בצרפת סמוך לסיכום סופי על תכניות המבצע, כאשר הגיע לשם בן גוריון לפגישה עם ראשי ממשלת צרפת ובריטניה, ואז בכדי להסתיר ממנו את מספר וזהות המעורבים מצדנו (אשר הובטח לו שרק 4-5 קציני צה"ל מעורבים בנושא), והיות ומעורבותי לא נמסרה לו, הוסתרתי ע"י אנשי משרד הבטחון בפריז במקומות אשר הסיכוי שבן-גוריון יגיע אליהם היה קלוש.

בשיחות אלה, זכורה לי במיוחד שיחה בין דיין וגנרל שאל אשר התקיימה במטכ"ל, מול מפה בה צוינו כבר בצורה די מפורטת שלבי וצירי פעולה של צה"ל בסיני. גנרל שאל הביע אמון ובטחון ביכולתו של צה"ל לבצע את המשימה במועד אך הביע (דעה שנראתה אז קצת מוזרה) אי בטחון בנחישותם וכשירותם של כוחות בני ברית ובעיקר של האנגלים:

א. לבצע את הפעולה במועדים אשר נקבעו, בגלל והעדר כוחות מאומנים לפעולות נחיתה

והתקדמות מהירה במרכזים מאוכלסים ושטח בנוי, לאורך התעלה.

ב. בנחישות הדרגים הפוליטיים בשתי הממשלות, (במיוחד הבריטית) להתמיד בפעולה נוכח התנגדות צבאית מצרית וסיבוכים פוליטיים עם רוסיה ועם ארצות הברית במיוחד. (בעלת

בריתם ב - NATO אשר לא היתה בסוד הפעולה).

מבחינתם מטרת הפעולה היתה, לא כיבוש איזור התעלה, אלא ביטול הלאמתו, ע"י המצרים.

עצם ההדברות אתנו "Collusion" היתה צריכה להשמר בסודיות מוחלטת ופעולותינו בסיני היו צריכות להתקבל, כפעולות "מחטף" הנוגדות את מטרותיהם וגוררת מצידם דרישת נסיגה מלווה באולטימטום.

בן גוריון חרד מאוד לתוצאות התערבותינו ובמיוחד חשש לעמידתה של האוכלוסיה אזרחית במרכזים עירוניים בהתקפות אויר. לפי דרישתו, הוצבה באחד מבסיסי חיל אויר טייסת מסטרים של חיל האויר הצרפתי (בנוסף לתגבורת במטוסים, אותה קיבל חיל אויר). עלי, הוטל לתאם עם הצי הצרפתי הצבת כח ימי במפרץ חיפה בעל יכולת ירי א' א' נ"מ.

ע"מ לסייע להתקדמות כוחותינו ברצועת עזה ולאורך חוף סיני נתבקשתי לתאם עם הצרפתים אפשרות סיוע ארטילרי מהים ע"י יחידות צי הצרפתי. מצאתי נכונות רבה ברמת המטה של הצי לבקשותינו, לעומת זאת ברמת מפקדי כוחות גילינו, מידה רבה של הססנות ואפילו התחמקות. היקף הפעלת כוחות הימיים במבצע, מאופינת בתקרית שהיתה לי עם משה דיין. כאמור, השיחות בפריס התנהלו בחשאיות רבה, אחת הפגישות היתה צריכה להתקיים בדירתו הפרטית של מנג'ין (אותו הזכרתי קודם) בירידתנו מהמכונות ולפני עליתו לדירה אמר לי דיין בציניות אופינית "צבי, אולי אתה תמתין כאן בשדרה על הספסל, המלחמה הזאת היא של צה"ל וכחות הקרקע ואתה הופך אותה למלחמה ימית".

כאמור, כל מערכת השיחות נערכה במידור מירבי. פגשתי בפריס באקראי, את רמ"ח-אויר אלוף משנה שלמה להט, אך לא הוחלפה בינינו מילה. ברור לי שהוא עסק בסיוע ותיאום אוירי. גם שגריר ישראל בצרפת מר יעקב צור ונספח צה"ל אל"מ נשרי לא היו בתמונת פעילותנו (אך עוזרו, סגן אלוף קינן כן היה בתמונה). נוכחותי בפריס הוסוותה בטיפול בנושא צוללות, (אפשרויות רכישה ואמון צוותים). גם מפקד שייטת 5 נפתלי רוזן שהה בצרפת באותה עת בקשר לסטר"ים.

ש. היו סטר"ים צרפתיים?

ת. כן. הוא לא ידע את סיבת נוכחותי שם. רק בהתקרב מועד המבצע, חושבני ב - 27.10, הוריתי לו לארוז את החפצים להצטרף אלי בטיסה ארצה. נפגשתי בפריס גם אם קצינים נוספים של המטכ"ל (לא בדיונים משותפים) ביניהם יובל נאמן ושלמה גזית אך לא ידעתי את תפקידם "בהצגה".

לפני שאני מסכם את פרק התכנון ופעולות מקדימות למבצע "קדש", עלי לציין שחיל הים היה מעורב במגוון רב של נושאים אשר לא באו לביטוי מתאים בפרסומים שלאחר מכן. החל ממעורבותי כרמ"ח-ים בצוותים המצומצמים שקיימו את כל המגעים עם הצרפתים בנושאים ימיים ותוכניות ביצוע, הן ע"י יחידות החייל והן ע"י יחידות הצי הצרפתי כפי שתוארו לפני כן.

סיוע לסיור מוקדם לקביעת תוואי התקדמותה של חטיבה 9 לעבר שארם אל-שייך אשר כללה הנחתת סיור בפיקודו של סגן אלוף אשר לוי מספינת דיג, ע"י חיל הים ובהמשך, סיוע להתקדמותה של חטיבה 9 ע"י הנחתת אספקה מנמח"ים והורדת שריון AMX-13 בכדי להתגבר על קטעי דרך בלתי עבירים ולחסוך בשעות טנקים.

ש. זה חידוש מפני שנושא מעורבות חיל.....

ת. בעיקר בגלל החשאיות שהיתה מחייבת לפני תוך וגם אחרי המבצע. זה גם מתייחס למה שנרשם וידוע על הקרב עם אברהים על אוואל, סיבת חדירתו ולכידתו. אבל על כך בהמשך.....

עד כאן ריכוז הפעולות אשר קדמו למבצע קדש, לפני שאני אמשיך בנושא זה יש מקום מבחינה כרונולוגית לחזור על סיפור של בניה והבאת הסטר"ים לזירת ים-סוף.

הדבר הועלה לראשונה בשיחה עם משה דיין, לאחר שסוכם סופית על רכישת המשחתות בבריטניה. בפגישה זאת פתח דיין, במשפט זכור לי היטב : **"צבי, פתרנו את בעיית ים התיכון, מה בענין ים-סוף? תחשוב על זה!"**.

התקופה היא תחילת 1956. קיימת החלטה על רכישת משחתות בבריטניה, הישג גדול לחיל הים, אך אין תזוזה בתקציב שוטף לחיל. ואז באה לי "הברקה". יותר נכון הצטברות של שיחות וגישושים שקיימתי זמן רב לפני כן באיטליה עם Cattameo ו- Baglietto על רעיונות שונים של בניית סטר"ים או כלי הובלה זולים וקלים להחדרת לוחמי שייטת 13, תוך שימוש בדגמי גוף קיימים של Moto Siluranti איטלקיים. ומנועים מהמלאי של חיל הים או של עודפי צי איטלקי. כל זה כרקע, מפני שבאותו מעמד אמרתי לדיין יש לי הצעה "לפיה הוצאה קטנה, יחסית" ניתן לבנות תוך 6 חודשים 4 כלי שייט של 13 - 14 טון. (משקל אשר יאפשר העברה יבשתית לאילת) מדובר בספינה מעץ המבוססת על דגם קיים של m.s. - מוטו סילורנטה, אטלקי ממלחמת עולם השניה, בו אפשר להתקין מנועי פקד משופצים ממלאי של חיל הים אשר הניעו את הסטר"ים הישנים מתוצרת ארה"ב, הספינות תחומשנה בשני טורפדו המופעלים במטילי צד, (ללא צנורות טורפדו) דבר אשר יחסוך גם משקל וגם אנרגיה. (מטילים כאלה נמצאים בשימוש הצי האיטלקי).

לחליפין, אפשר יהיה לחמש את הספינות בשני תותחים 20 מ"מ (אולי 40 מ"מ בחרטום) ואשר ישמשו גירסת ספינת תותחים (סת"ח). הערכתי שעלות יחידה כזאת צריכה להסתכם ב- 120 אלף דולר עבור הגוף, המטילים וציוד, כאשר המנועים, הטורפדו והתותחים יבואו ממלאי חיל הים וצה"ל. איפוא ראית דגם כזה ?

ש. לא ראיתי בשלמותו, אך בעיקרון, זה M.S. איטלקי אך יותר קטן ו "רזה".

ש. אחרי זה הכניסו את הקונספט הזה גם לסטר"ים אחרים.

ת. האפיון המקורי היה: בגרסת סטר"ים, חימוש בטורפדו בלבד ושני ומקלעים כבדים בגרסת ספינת תותחים 40 + 20 מ"מ. כל תוספת היתה מחייבת הגדלת משקל ופגיעה במהירות טווח ויציבות בים. באשר לטווח, בהנחה שכלים אלה מיועדים לפעול גם מחוץ למיצרי טיראן, בים סוף, יש לכלול מערכת הנעה אלטרנטיבית - חסכונית במהירויות נמוכות. תשובתו של דיין היתה, "תמשיך לבדוק את הנושא וכאשר יהיו לך נתונים בדוקים תחזור אלי".

במפקדת חייל הים הורכב צוות תכנון לסטר"ים-סוף, באפיון, היתה גם מעורבות של תכנון במטכ"ל (אלוף משנה עודד מסר).

ההנחיות לצוות היו :

גוף מתוצרת בלייטו, מנוע Packard בהספק של 1300 כ"ס. אשר אמור היה להביא אותה למהירות של 35 קשר, (בהנחה שהמשקל הכולל לא יעלה על 14 - 13, טון) לצורך הגדלת הטווח במהירות סיור נמוכה יש לשקול התקנת מנוע ימי סטנדרטי, של כ - 120 - 100 כ"ס אשר לפי הערכה, במהירות של 7 - 6 קשר יוכל להגיע לטווח של כ - 1000 מייל.

לשם חסכון במשקל, אנרגיה ודלק, יש לבחון אפשרות שבספינה לא יבשלו, יצטמצמו למתקן קרור וחמום קטן, והצוות יתקיים ממנות מוכנות. כאמור כל זה בכדי לחסוך גנרטורים ודלק.

ש. הכלי לא היה כזה ?

ת. זו היתה ההצעה והיא התבססה על ידי השיקולים הבאים :

א. בהעדר תקציב רק הצעה זולה ויצירתית, יש לה סיכויים להתקבל.

ב. את הכלים חייבים להעביר דרך יבשה.

ג. להבטחת נוכחות ועוצמה מבצעית, חיוני לבנות 4 יחידות.

ד. האפיון מחייב התרכזות באלמנטים של לחימה, מהירות וטווח בלבד.

ש. ארבעה יחידות ?

ת. כן, מפני שנראה לי שזה המספר המינימלי המאפשר הפעלת כח משמעותי בכל עת.

ש. מה עם המחיר ?

ת. בהנחות שתארתי קודם, תוך שימוש במכללים קיימים והתבססות על דגם גוף ונשק קיים, הנחתי שאפשר יהיה לבצע את כל הפרויקט ב - 1/2 מליון דולר, סכום שבתנאים של אז, נראה כאטרקטיבי ובר-השגה.

ש. בסוף נבנו רק שלוש ?

ת. כן. הצוות כאמור הורכב מבוגרי Genie Maritime קיבלו הצעות מחיר ומועדי אספקה מחייבים לגבי גוף הספינה Baglieto ומהצי האיטלקי לגבי המטילים.

ש. היו שם סאלו וצמח ?

ת. צמח עוד לא היה עדיין בשטח, וסאלו חושבני, עדיין לא סיים את לימודיו, תוך התקדמות עבודת התכנון התחילו להופיע בעיות : אנשי חימוש, רצו גם טורפדו וגם 40 מ"מ. אנשי הנדסה (לשם בטיחות) עמדו על שני מנועים ראשיים, מפקד החיל (ועודד מוסר) דאג לנוחיות הצוות ודרש מטבח ומקרר. סיפוק דרישות אלה חייב תגבור אספקת חשמל, דלק והגדלת הגוף. בסופו של דבר הספינה גדלה ב - 1.5 מטר וב- 3-4 טון דחי, (רק הרחב נשאר ללא שינוי) כל זה פגע במהירות וטווח וגם התנהגות הכלים בים היתה שונה מהמתוכנן.

לפני שפרויקט זה יצא אל הפועל, התקיים ארוע הראוי לציון, ביום מסויים (לא זכור לי התאריך) אני מקבל טלפון ממשה דיין, בהוראה להתייצב בשעה 20.00 בירושלים, לפגישה עם שר הבטחון בן-גוריון, המתאכסן במלון הנשיא. הרמטכ"ל אמור היה להיות שם. זו לי הפעם היחידה שאיחרתי לפגישה שר הבטחון.

כשהגעתי למלון היו כבר נוכחים בחדר, שר הבטחון, רעיתו פולה, הרמטכ"ל ומנכ"ל משרד הפיתוח דאז המהנדס פומרנץ האחראי אז על מע"ץ, אשר היה צריך להבטיח את העברת הספינות לאילת במערכת כבישים של 1956. (זכור לי שהעברה עד באר שבע בוצעה ברכבת). לבקשת הרמטכ"ל הצגתי לבן-גוריון

את איפיון הספינה ואת יעודה המבצעי בים-סוף ואת חישובי העלות וזמני אספקה. מר פומרנץ תיאר את דרכי הובלה ואת הסידורים הנדרשים בצמתים וגשרים בכדי לבצע את ההעברה. בסיכום הדיון, הפרויקט אושר ע"י "הזקן", כאן עלי לציין שבניגוד לנאמר לפרויקטים אחרים בנושא כוח ימי בים-סוף, היוזמה והעדוד באו ממשה דיין.

הכלים הגיעו באיחור, כשבועיים לאחר סיום "מבצע קדש". מיד עם הורדתם למים באילת התקיים סיור ראשון לאורך חוף סיני עם משה דיין אשר כלל נחיתות באתרים שונים בחוף לבדיקת קברים עתיקים.

אבל נחזור למבצע "קדש".

כאמור, חזרתי ארצה מצרפת ב (27/28.10) יומיים לפני צו גיוס המילואים אצלנו, ולפני פתיחת המערכה. שייטת המשחתות הצרפתית הגיעה למפרץ חיפה ערב גיוס המילואים. שלוש יחידות חדישות בפיקוד אלוף משנה Guerin, אחד מהמפקדים האחרים היה סגן אלוף C.F.Boy (עליו עוד ידובר).

- ש. מה היה תפקידם?
- ת. לפי הוראות אשר קיבלו, היה עליהם להתייצב במפרץ חיפה בכוננות נ.מ.
- ש. בנמל חיפה?
- ת. במפרץ, לא בתוך הנמל.
- ערב בואם, התקבלה הודעה מאת אלוף משנה יובל נאמן אשר שימש קצין קישור במפקדתו של אדמירל ברז'ו בקפריסין, שהשייטת הצרפתית קיבלה הנחיה להעמיד את עצמה לפיקודנו - (פתק מקורי על כך נמצא בארכיון צה"ל, מסומן ברשימה מצ"ב).
- ש. מה היה תפקידו של י.נאמן?
- ת. הוא שימש כקצין קישור מטעם מטכ"ל צה"ל, ליד מפקד הכוחות הצרפתיים-בריטים, האדמירל ברז'ו.
- ש. מה היו פקודות שלהם?
- ת. להמציא בחיפה בכוננות נ.מ. תחת פיקודנו. באשר למשימות אחרות אשר ניסינו "להרכיב עליהם", גילו הסתייגות רבה (דובר בהפגזת חופים במגמה המדינית של הגברת מעורבות הצרפתים במבצע).....
- מפקד השייטת Guerin היה תחילה מאוד מאופק בכל המגעים איתנו, הוא חשש מפגיעה בנאט"ו אשר יחידתו היוותה חלק מכוחותיו בים התיכון, וחשש מתגובת הצי השישי.
- בערב הגעתם לחיפה הוזמנו מפקדי האניות הצרפתיות לארוחת ערב אשר "אולתרה" על גג המפקדה בסטלה מאריס, לפגישה זו הגיע גם שלישי, של דיין דאז, אלי זאירא.
- למחרת נסעתי עם גרן לת"א בכדי להציג בפני הרמטכ"ל, בדרכנו הבחנו בחיילי מילואים מתרכזים בצמתים ובתחנות הסעה.
- בעת פגישתו אצל המטכ"ל היה גרן מאוד מסוייג. בדרכנו חזרה לחיפה ראינו כבר טור מילואים ושיירות צה"ל הנעות דרומה, השינוי המהיר הזה עשה עליו כנראה רושם, מפני שטון השיחה מאותו רגע השתנה. עלי לציין שבשלב זה, לחיל הים לא היו משימות עצמאיות משמעותיות בתוכנית "מבצע קדש" ורוב פעולתו של החייל היתה בתכנון והכנות לביצוע ע"י כוחות צרפתיים, על כך עוד ידובר בהמשך.
- ביום פרסום צו גיוס מילואים הגיע למפקדת חיל הים הנספח הימי של ארה"ב קפטן ויילאמס והודיע שבגלל סכנת הקרבות בארץ, הוכנה תוכנית לפינוי אזרחים אמריקאים ולצורך זה תגענה לחיפה שלוש יחידות של הצי השישי לפנותם, בואם היה צפוי ליום המחרת.

למחרת הודיע לנו Guerin (אושר ע"י נאמן) שקיבל הוראה להפליג מחיפה דרומה ולקראת הערב השייטת עזבה את המפרץ. כמה שעות לאחר מכן חזרה אחת המשחתות בפיקודו של Boy. (נמסר לנו, שזה בגלל תקלה באחד מצירי הנעה), וחזר לעגון במפרץ, בינתיים התחיל מבצע "קדש". הצנחנים צנחו במתלה, החלה פריצת הקווים לתוך סיני ולרצועת עזה. בערב אותו היום אני נמצאתי במוצב הפיקוד ("הבור") ביחד עם הרמטכ"ל, סגן ראש אג"מ שייקה גביש, ועוזי נרקיס. ההתרגשות היתה גדולה, צה"ל דהר בכל החזיתות והכוחות המצרים נסוגו בהשאירו אחריהם שלל רב. דיין ניצל את ההזדמנות (בציניות האופינית לו) ו"ירד" על חיל הים ו"דלות תרומתו למבצע". חזרתי באותו הערב לחיפה, במצב רוח ירוד מאוד.... אומנם, הייתי אישית מעורב בתכנון ובהכנות למבצע וביצתי משימות רבות ומגוונות, אבל החיל שלי לא שותף ברגעים הגדולים האלה.

לפני שהגעתי למוצב הפיקוד החילי, "הבור" בסטלה מאריס. שמעתי הדי פיצוץ פגזים במפרץ. בהכנסתי לחדר המבצעים הבחנתי על השולחן במטרה לא מזוהה מסומנת כאויב הנעה בתוך המפרץ. באותה העת נתקבלו דיווחים על מקום נפילת פגזים באזור המפרץ. על השולחן סומנו עוד 3-4 מטרות במרחק של 10 מייל וכן מטרה נייחת. (המשחתת הצרפתית).

ש. אני יוצא מהשיכון לקצה הגבעה ליד דירתו של מילה ברנר כיום ורואה את ההפגזה בתור ילד?
ת. תאר לך מצב מביש זה. לאחר ההפגזה, המטרה החלה לסגת בכוון צפון מערב. במפרץ עוגנת משחתת צרפתית, אני מבקש ממנה להגיב באש. היא פותחת באש אך לא מסוגלת לרדוף, (בגלל ציר הנעה), באופק עוד שלוש-ארבעה מטרות, כנראה אמריקאים אשר על בואם ידענו אך אולי זה כוח מצרי, מפני שפעולת יחידה בודדת לא נראתה כסבירה. שייטת 1 (2 משחתות + פירגאטה ק 32. במרחק של כ- 20 מייל דרום מערבה).

למפקד שייטת 5, נפתלי רוזן, ניתנה הוראה לתקוף, הסטרייטס התעכבו בפתח הנמל בגלל הצורך בהסרת החסימה, ה- Boom, כשיצאו מהנמל, המטרה (האויב) התרחקה והיה עוד צורך ברגע האחרון למנוע מהם את תקיפת המשחתת הצרפתית (לא מזוהה). בקטע זה של חוסר בהירות, ותוך נסיון להגיב על ארועים אשר רקעם לא ברור, הופיע לפתע גורם חדש..... סגן אלוף אריה ברוש, ראש ענף מודיעין ימי, מתייצב לצידי ובידו נל"ן הקשור ליחידת האזנה של אמ"ן.

מסתבר שמפקד אברהים אל-אוואל מקיים קשר רצוף עם מפקדתו ומדווח על מעשיו והמתרחש סביבו, באופן שוטף, בדיבור גלוי. מפעיל ביחידת האזנה באמ"ן עלה על התדר ותוך קליטת השידור מתרגם לאריה ברוש את תוכן הדווח.

ש. האם מדובר במפקד של אברהים אל אוואל ?
ת. כן. ובפירוט ובהתלהבות רבה, אריה ברוש התייצב כאמור לידי עם הנל"ן ושופע מידע שוטף על תנועותיו ומחשבתו של האויב.

אני פונה למפקד החיל, ש.טנקוס, שהיה במקום, ומודיע לו שבדעתי להפר את בטחון הקשר ולהתחיל להזרים לסמק את המידע בזמן אמיתי, (זה היה עוד לפני יצירת המגע בין הכוחות). שמוליק היסס תחילה אך בסופו של דבר הסכים, (דעתי היתה שהמצב הוא בלתי רגיל, והזדמנות כזו חד-פעמית).

- ש. זו פעם ראשונה שיש מודיעין טקטי ?
- ת. הידיעה הראשונה שהעברתי לסמק היה מיקומו של האויב , כיוון, ומהירות הפלגתו. ברגע שהבחין בשייטת 1, הודיע המפקד המצרי על פניתו צפונה, וביקש חיפוי אווירי מהסורים, בתגובה ביקשנו סיוע אווירי (באמצעות קצין קישור של חיל אוויר "בבור" רס"ן אדלר). כאשר נוצר המגע בין הכוחות ונפתחה האש, קיבלנו דיווח שוטף מהמצרי על נפילות פגזי המשחתות ובהמשך, על פגיעות ונזקים.
- "הפטפטן" הזה, לא הפסיק לדבר הוא הודיע על הפגיעה בתותח האחורי, ומספר הנפגעים, על ירידת לחץ הקיטור בדוודים בגלל חדירת מים לטנקים (רסיסים בדופן) על הפגיעה בהגה ועצירה על כוונתו לפתוח את Sea Cock ועל הקשיים לפתיחתו. כמובן שכל זה הועבר לסמק on-line, כולל המלצה לשיגור צוות השתלטות Boarding Party. על יסוד המידע הזה הורינו גם למנהלת נמל חיפה להעמיד גוררות במצב הכן ולהכין את המבדוק הצף לקליטת "המשחתת המצרית הדולפת".
- ש. הוא דיבר על כל הדברים האלה בקשר.....
- ת. כן, עליך להבין שהנושא היה כמוס. עד לאחרונה אני לא יכולתי לדבר על כך בשום פורום פומבי, וגם בסיכומים הרשמיים של הקרב לא התייחסתי לאלמנט הזה. אני גם לא הוזמנתי להציג את הקרב בכנס ספ"כ, במסגרת סיכום פעולות חיל הים במבצע סיני. בכנס ספ"כ סמק תאר את הקרב בגירסתו ללא כל איזכור לאלמנט הקשר הגלוי עם המפקדה, והמידע על תנועות האויב. לזכותו של סמק יאמר שלפני כשנתיים הוזמנתי ביוזמתו להציג בפו"מ חיל הים, את גירסתי על הקרב "ולכידת אברהים אל-אוואל". תמונה שהצגתי בנוכחות סמק והמנחה הקבוע לנושא היתה שונה בתכלית ממה שנלמד עד אז בפו"מ (והנכתב במורשת החיל הים). סמק, גם אישר במעמד ההוא את נכונות גירסתי. היא גם לא תאמה את לוחות הקרב אשר הוצגו באותו מעמד. להפתעתי, לא הוזמנתי להרצות למחזורים הבאים של פו"מ. אינני יודע עם תולדות הקרב הזה, אומנם עודכנו ?
- לפני כמה שנים קיים ראש מספן מודיעין בחיל הים, כנס קציני מודיעין חיילי, מאז הקמתו. במעמד זה הצגתי את סגן אלוף אריה ברוש כקצין מודיעין חיילי הראשון שעשה היסטוריה "אשר אינה רשומה בשום מקום".
- ש. בקרבות סטיליים במלחמת יום כיפור זה היה אחד הדברים שעשו לנו את הנצחון ידענו מה הוא עושה כל רגע.....
- ת. על כך לא ידעתי, אך זה היה כאמור 12 שנים לפני זה.
- ש. אם אתה נוגע בעניין של איברהים אל-אוואל, יש לי שתי שאלות אליך, אחת כרמ"ח ים. למה לא גיליתם שהאיברהים אל אוואל נכנסת? איך היא הצליחה לעשות מין בומברדמנט, מצוין דרך אגב?
- ת. מערכת ההתראה והפיקוד ציפו לכניסת ארבע אוניות אמריקאיות במקום זה הופיעה מטרה בודדת שהקדימה אותם, והאוניות אחרות נשארו באופק. תגובתו הראשונה של שמוליק היתה שזה "פיתיון" ומטרתו למשוך את כוחותנו אל הכוח העדיף הנמצא באופק. איש לא חשב על פעולת "דספרדו" של יחידה בודדת.
- ש. לא זיהיתם אותו כאויב, חשבתם בעצם שהוא חלק מהשייטת האמריקאית.
- ת. כן, וכל הקרב התרחש למעשה לעיני האמריקאים (וודאי על מסכיהם).
- ש. האמריקאים ראו את הקרב.

- ת. כן, הם היו בסביבה כל הזמן. אפשר לומר, שהיתה כאן "פאשלה" מבחינת גילוי האויב, הכוונות ותגובה הראשונה שלנו. אך מבחינת סיפור הקרב זה ממש "להיט".
- ש. אני רוצה שתספר את סיפור הקרב מנקודת הראות שלך. למה הקרב על "האיברהים אל אוואל" נמשך כל כך הרבה זמן, עם תוצאות כל כך מסכנות? אם היא היתה טובעת, זו היתה הצלחה.
- ת. זה די מצחיק, הרי לכדנו יחידת אויב! לגבי מהלך הקרב אני חושב שלא היינו עדיין מאומנים במידה מספקת בהפעלת מערכות נשק בתנאי קרב, יכול להיות שהרשל (תת אלוף תירוש) ידע בקרת אש יוצא מן הכלל, אבל בקרב הוא עוד לא התנסה.
- באנגליה, הצוותים לא תרגלו קרבות ימיים במתקן טקטי, הם רק תרגלו את המערכות "על יבש" גם לא תרגיל וקרב מול מערכות שטות ועד כמה שזכור לי, אף אחד מהמפקדים לא עבר אימון טקטי.
- ש. סמק אומר שהצוות המקורי לא היה על המשחתות בחלקו.
- ת. זה יכול להיות.
- ש. הוא אומר שכאשר הגיעו ארצה היה רצון לאמן מה שיותר אנשים ולהעבירם דרך המשחתות ובזמן הקרב היה לו צוות חדש.
- ת. זה מתקבל על הדעת, אבל יש לזכור שגם סמק לא עבר קורס לטקטיקה. כל זה בא אחרי, כן לא היה לנו בחייל מת"ט. כאשר התמניתי כמש"ט 1, אילתרנו שולחן מ"ק הצבנו אותו באיזה צריף על שובר הגלים והפעלנו אותו ידנית כמתקן לאמון טקטי פרמיטיבי (ביני תלם, מנחם כהן ואנוכי) אמרתי עוד קודם שאנו צומחים לאט לאט עם הידע. אומנם היו לנו משחתות עם צוותים שידעו להפעיל את המערכות ואת הנשק. באשר לדיוק הירי אני יכול להסתמך רק על המפקד המצרי אשר דיווח על נפילת הפגזים, דיוק הירי לא היה טוב. (הוא גם דיווח על הפגיעות).
- ש. יש טענה שיהודה איגרא בתפיסה מסוימת שלו, שדיברה על הנושא של עודף הקליבר ועודף הטווח כתוצאה מזה, העדיף להחזיק אותם כל הזמן בשוליים של הטווח במקום להסתער. זו דרך אגב גישה מקובלת שטוענת על הקרב על האיברהים אל אוואל, שבמקום להסתער פנימה ולהכניס לו....
- ת. אני לא יודע אם זה יהודה איגרא ולא סמק, אל תשכח שהפריגטה לא הגיעה לאזור הקרב, סמק היה שם עם שתי המשחתות, אשר היוו למעשה עיקר כוחו של חיל הים, יכול להיות ששיקוליו היו: "מולי אוניה אחת, אני עדיף עליו בכוח אש ומהירות, אין לי סיבה להסתכן, אשמור על טווח בטוח". נדמה לי שזה לא הוגן לזרוק את הדברים על איגרא.
- ש. כמה פגזים ירו?
- ת. אין לי מושג.
- ש. עשרות? מאות?
- ת. אני חושב שיותר ממאה.
- ש. כמה פגעו? הרי שמעת.
- ת. אני מניח שפחות מעשרה אך אתה מדבר אתי בפרספקטיבה של קרוב לארבעים שנה.
- ש. תסלח לי אם אני אגיד לך משהו כהערת אגב. אני נכחתי בקרב של משחתות. אני אחד מהאנשים שהיו יותר תחת אש שהיו אי פעם בחיל הים. אני הייתי בקרב על הסטרים בברדוויל. מה שאני בא להגיד לך, שעוד 10 שנים היינו צריכים להיות.....

כבר היה לנו ניסיון קרבי. המשחתות התאמנו ושרפו דלק ונסעו לחוץ לארץ וחזרו ועוד מטווחים על המטרה. סתם אני אגיד לך את זה בתור קצין ימי קרבי ותסיק את המסקנות שאתה רוצה. בקרב הסטרים, גביש, שהיה אז סמל ראשון טנ"ץ, חטף דלת של אחד מהסטרים בראש על סיפונה של אח"י אילת. מאיזה מרחק.... של סטר יכול לזרוק את הדלת? הבנת מה אני מתכוון? זו היתה דלת של סטר. כמה היה צריך להיות שהסטר ייכנס ויתפוצץ בתוך אח"י אילת ויטביע אותה 3 חודשים לפני הטביעה? בסטר אני הייתי קצין מכוון וראיתי את הסטר דרך המשקפות הגדולות. כשדיברת קודם על הפרוז'יקטורים הגדולים הנ"מ, אז הרי למשחתות היה פרוז'קטור כזה. אז אני ראיתי את זה באור יום, את הסטר רץ אלינו וראיתי אך שהוא מתפוצץ מפגיעה של פגז תאורה, מפני שפגז של תותח מס' 3 היה תותח תאורה למשך הלילה ואף אחד לא חשב בכלל שצריך להחליף את הפגז.

ת. זה חיל-הים של 1967, ואני מדבר על חיל הים של 1956.

ש. 10 שנים ושום דבר.

ת. הקרב הזה [איברהים אל-אוול] ארע כמה חודשים לאחר שהמשחתות הגיעו מאנגליה ואני מתאר את הקרב כפי שהוא זכור לי. חושבני שמבחינת היסטוריה ימית זה דבר יוצא דופן לנהל קרב ימי "מהבור" (זכור 1956 ולא היום), בבור הזה היו מפקד החיל, רמח-ים וקצין המודיעין ועל הגשר, סמק.

ש. אני ממש נדהם איך שדברים חוזרים על עצמם. הרי הקרב בברדוויל, קרב הסטר"ים המפורסם גם הוא נעשה ב - on-line, ציפורי יושב עם ה.... שלו ואומר לשושן שהוא הולך לפה הוא הולך לשם.

ת. הוא היה ממש היסטרי המפקד המצרי הזה, איש אמין שתרגם סימולנטנית לעברית לאריה ברוש היה כנראה אשף הוא העביר גם את ההיסטוריה.

ש. רדיו-דרמה.

ת. אריה שמע את זה בעברית אבל עם הפאתוס של המצרי.

ש. עם האינטונציות המקוריות.

ת. אריה ברוש הוא כיום שותף שלי בסירה. הוא בחור שקט מאוד ולא מתרגש.

עד כאן על הקרב ולכידת אברהים אל אוואל. במבצע קדש היו עוד כמה פעולות ימיות (יזומות) אשר בחלקן בוצעו ובחלקן לא.

זכור, עוד בשיחות בפריז תוכננה הפגזת חוף בחזית שלנו ע"י יחידות הצי הצרפתי. למחרת הקרב עם אברהים אל אוואל, התייצבה בנמל חיפה הסיירת הצרפתית George Leygues החמושה בתותחים ששה אינטש'. בפיקודו של אלוף משנה קבנייה (אותו היכרתי קודם מביקורי בטולון), על בואו קיבלנו הודעה מוקדמת מאלוף משנה יובל נאמן אשר שימש כזכור כקצין קישור ליד מפקד כוחות הצרפתים אדמירל ברז'ו, בקפריסין.

למפקד קבנייה היו אומנם הוראות לבצע הפגזה, אך הוא התכוון לבצע פעולה סמלית בלבד. מגמת המטכ"ל (דיין) היתה ליצור מעורבות ממשית של כוחות צרפתים בחזית שלנו. לצורך הדיון עם המפקד קבנייה, הצטרף אלי קצין תותחנים ראשי אז, אלוף משנה יהודה עירון בוגר ECOLE DE GUERRE ודובר צרפתי, לאחר משא ומתן ממושך הוסכם על הקצאת 150 פגזים, סומנו המטרות באזור רפיח, התמנה קצין קישור מצידנו סרן שושן, והסיירת הפליגה למשימתה בלווי המשחתות של שייטת 1.

אפקט ההפגזה לא היה מרשים במיוחד, אבל העובדה הפוליטית של מעורבות הצרפתים בחזית שלנו, הושגה.

בכוונתנו היתה להגביר את פעילות יחידות חיל הים במבצע "קדש" ואני לחצתי על אג"ם-מטכ"ל לאשר גם לנו הפגזת חוף, לסיוע כוחות יבשה. דיין התנגד נמרצות למה שהוא כינה, "**ביזבוז תחמושת של המשחתות**". אך אחרי שידולים רבים קיבלתי בתמיכתו של עוזר אג"מ אז אלוף משנה שייקה גביש אישור לביצוע הפגזה בחוף אל-עריש על ידי הפריגטות, להן היה מלאי מספיק של תחמושת מיושנת, מה גם שלא נראתה בעתיד הפעלה מבצעית של יחידות אלה.

כח פריגטות בשייטת 1, הפליג תחת פיקודו של סמק, עבר עלינו במפקדה ליל מתח, אך בהגיעו לאזור המטרה, הודיע סמק שאין ביכולתו לבצע את ההפגזה, היות ואיננו מסוגל לזהות את המטרות. הדבר גרם לנו "לאובדן פנים" נוסף במטכ"ל, במיוחד אצל שייקה גביש, אשר עמל רבות להשיג עבורינו את אישור הפעולה. בדיעבד, אני מצדיק את החלטתו של סמק כאשר באמצעי בקרת אש ונתוני תצפית לא ראה כאפשרי לבצע הפגזה אפקטיבית.

- ש. מלחמת סיני הסתיימה ?
- ת. מלחמת סיני הסתיימה, חיל הים לא יצא אומנם עם זרי דפנה, אבל התחזק במשחתת נוספת ובזרוע ימית בים סוף (שלושת הסטרים). לאחר תהליך הפקת המסקנות ועם ירידת המתח הבטחוני יכולנו במפקדה לחזור ולתכנן את חיל הים של "העשור הבא" (שנות השישים) הנושא הראשון על הפרק היו הצוללות בתחום זה הסתמנו אז הנקודות הבאות :
- ש. יש לפני כן נסיון לקנות צוללות גרמניות טבועות. הגרמנים הטביעו את הצוללות שלהם בסוף המלחמה.
- ת. א. רעיון הצוללות הזעירה נגזו. בעקבות פגישה של שמעון פרס עם אדמירל רודה Rude בגרמניה (אליה הוזמנתי, אך לא השתתפתי בגלל חברותי במשלחת "הטילים") בה השתתף גם יוסי הובר, (זה היה ב - 1957) הוצעה אפשרות לרכוש צוללות גרמניות טבועות ממלחמת עולם השניה בגרמניה.
- ב. זאב אלמוג נשלח לקורס קציני צוללות בצרפת.
- ג. הצרפתים הציעו למכור או לבנות צוללות מדגם "דפנה". יוס'יה הובר חזר לחיל הים והתמקד בצוללות, נשלח לצרפת ללמוד בקורס מפקדי צוללות, קיצר וחזר ארצה.
- ד. האנגלים הציעו למכור 3 צוללות מדגם "תנין".
- ש. מה היה הכיוון של יוס'יה? יוס'יה הלך עם יוסקה רומנובסקי, זאת אומרת הם היו הצד הטכני.
- ת. לא בדיוק, עליך להבין חזר לחיל הים מפקד מפל-ים, חבלן, מהולל מתקופת ההעפלה. הוא מאמין בצוללות אך אין לו זמן ללמוד את הנושא..... ואצה לו הדרך, והוא שואף לבכורה בקידום הנושא. האיש הוא בעל כושר שכנוע והשפעה (במיוחד מחוץ לחיל), שייך לחוגים "הנכונים" (פל-ים, אחדות עבודה) וחבר של יגאל אלון.
- רומנובסקי היה אז מהנדס צעיר שגמר ללמוד, והוא מספק ליוס'יה את הנתונים הטכניים על צוללת.
- ש. כלומר. לא מעניין אותי כלום אני רוצה צוללות.
- ת. בערך כך, עמדתי היתה שונה.... הייתי קצת יותר מבוגר, ומנוסה, לא היתה לי אמביציה אישית בנושא ויחד עם זאת הייתי משוכנע בחשיבות נשק תת מימי במערך העתידי של חיל הים.
- חשבתי שלאור המצב הבטחוני שנוצר לאחר מלחמת סיני, יש לנו שהות לתכנן ולבנות את הזרוע התת-ימית בצורה יסודית ואיכותית. כלומר, לתכנן את הכלים לפי הצרכים האופרטיביים שלנו ובתנאי הזירה והאויב (כולל כושר הובלה והחדרת לוחמי שייטת 13). כל זה תוך יישום הטכנולוגיות הקיימות והמסתמנות באותה עת (State of Art) בכל התחומים : גוף, הנעה, חמוש, גילוי וכד'.
- דעתי היתה שיש מקום לרכוש כלי שיט אחד מאלה המוצעים ע"י הצי הבריטי במחיר זול יחסית. לקבל מהם את שירותי הכשרת הצוות והקצינים. ולעצב גרעין מקצועי מיומן לזרוע תת ימית, במקביל לתכנן את הכלים החדשים ולנצל את הנכונות של משרד הבטחון והמטכ"ל להזמנת בניה של שלוש - ארבע יחידות בבריטניה או במקום אחר.
- תהליך זה המוצע על ידי, היה ממושך מדי עבור יוס'יה והוא הפעיל את כל מרצו וכושר השכנוע לרכישה מיידית של הכלים המיושנים.
- כאמור, נשארתי במיעוט, בדיעבד, השלב אותו הגיתי נדחה לשנות ה - 70, בלי יוס'יה אשר לאחר תקופה קצרה יחסית נשר מהחיל.
- נושא אחר בו עסקתי כרמח ים, היה ה"לוז" והאפשרות לפיתוחו כטיל ים-ים.

עוד בהיותי נספח באיטליה נוצרו קשרים טובים ביני לבין אנשי מכון 3, (חמ"ד) נוכחתי בניסויים הראשונים של ה"לז" בארץ בגרסאות הטרומיות של שיטות הנעה (נוזלי, מוצק) ב - 1957 הורכבה ע"י משרד הבטחון ועדה לבחינת נושא פיתוח טילים בצרפת. כיו"ר הועדה התמנה עוזי נרקיס אז סגן ראש אג"מ. בועדה השתתפו שני אנשי מחקר (ממכון 3), ראש מחלקת אמל"ח במטכ"ל אלי"מ יפתח; ראש אגף חימוש במשרד הבטחון, פלד; נציג חיל אוויר סגן אלוף אדלר, ואנוכי. בשלב מסויים הצטרף למשלחת גם חיים בר-לב ששהה באותה העת בצרפת. בחלק מהביקורים השתתף גם יצחק רבין אשר סייר גם הוא באותה התקופה בצרפת למטרות אחרות.

סיירנו במפעלים ובמעבדות ניסוי של חברות Matra, Thompson Houston בהם עסקו בפיתוח סוגים שונים של טילים וקיימו ניסויים של מכללים בתנאי סימולציה, במיוחד מערכות של הנחיה, ביות, הנעה וכושר חדירה של מנגנוני נפץ של טילים מסוגים שונים. בקרנו גם ביחידות בהם הופעל הטיל נ.ט. ס.ס. 11 המכוון ע"י חוט נגרר. נכחנו גם בניסוי של טיל ים-אוויר על מטרה. מבחינה טכנית בסיסית, נושא הטיל היה עבורי כאיש חיל הים, די קרוב וזאת בגלל הכרת מבנה ומרכיביו של הטרופדו, אך היה ברור כבר אז שמדובר כאן בטכנולוגיות מתקדמות וביצועים שונים לגמרי.

- ש. אז, ב - 57 הם הריצו את הלזז כטיל ארטילרי וניסו למכור אותו לצה"ל כטיל רב תכליתי.
- ת. בדיונים וסיכומים עמדתי היתה, שבשיקולי עלות תועלת, האפקט האסטרטגי של פגיעה במטרה ימית, טיל ים-ים הוא בעל יתרון בולט לעומת יישומים אחרים, למרות שביישומי אוויר אוויר ונ"ט היתה התקדמות רבה. ולטיל ים-ים לא היה אפילו דגם אופרטיבי.
- ש. שהטיל הוא נשק מכריע.
- ת. דעתי אכן נתקבלה ודו"ח המשלחת ממליץ באופן ברור לכיוון זה של הפיתוח, הדו"ח נמצא בארכיון צה"ל ומוזכר גם בספרו של מר מוניה מרדור, על "רפאל" ועל מה שקדם לו.
- ש. בניסויים הראשונים של הלזז הוא נכשל כשלונות נוראיים.
- ת. נכון, אך בסיום פיתוחו של הטיל, התגלם "גבריאל" כטיל אמין ואופרטיבי, והוא גם היווה את היסוד ובסיס לפיתוח הקונצפט של סטיל"ים עבור חיל הים. כמובן שבין כותבי ספרי ההסטוריה של צה"ל וחיל-הים ישנן גרסאות אחרות וחלוקה אחרת של "הנוצות". למשל בספרו האוטוביוגרפי של עוזי נרקיס הוא כותב על ההכנות למבצע סיני, לדבריו חיל הים בחר את חוף הנחיתה בניצנים לצורך הורדת השריון הצרפתי ורק הוא ודין הכריעו בעד נמל קישון. במציאות היה כמובן המצב הפוך, ולאחר שעלה בידי לשכנע את דיין, הוטל עלי גם לנסוע לצרפת ולשכנע את הצי הצרפתי בשימות ההנחתה בנמל קישון בסודיות. (נספח 11).
- ש. אני יכול רק לומר שקצינים רבים בחיל הים (וגם בצה"ל) רואים את תקופת שרותם בצה"ל כמרכזיים בחייהם. ביניהם גם כאלה הרואים את תקופת שרותם, כקובעת בתולדות החייל ומורשתו. רובם, לפי נסיוני, הם כאלה שבסיום שרובם לא עסקו בדברים חשובים בעסוקם האזרחיים. אני רואה כיום, וחושבני שגם כך התייחסתי בעבר, את שירותי בחייל, כתקופה מאלפת, גורמת סיפוק, והגשמת חלומות הנעורים. וגם כפרק שבו אולי היה ביכולתי לתרום משהוא לגיבושו ופיתוחו. אך לא, "אני זה שייסדתי את חיל הים" והוא המשיך להתפתח יפה מאוד אחרי, ובלעדי. וכך גם יהיה בהמשך. אני רואה את זאת בזכות גדולה שגם בני ונכדי המשיכו בדרך זו. (נספח 12)

עד כאן באשר לתפקידי כרמ"ח ים. בשלב מסויים בסוף 1957 ביקשתי משמוליק לשחרר אותי מתפקידי ולהתמנות למפקד שייטת 1, היתה לי הרגשה שלמרות פעילותי בתחומים שונים ומעניינים במפקדה, אם בכוונתי להשאר בעתיד בחיל ולהתקדם איתו, חובתי להתנסות בתקופות פיקוד בדרג בכיר. פיניתי את מקומי לסמק ועברתי לשייטת. המעבר לא היה קל. להיות מפקד שייטת עם סמק כרמ"ח ים חדש (בתפקיד מטה ראשון) לא הייתי תמיד איתו על גל אחד, (היה לי רושם שהוא לא כל כך מבין את אשר אני עושה בשייטת) ולצידו שמוליק טנקוס אשר גם איתו היו לי חילוקי דעות בנושאים שונים (ראה צוללות) אך לזכותו של שמוליק ייאמר, שלמרות היותו מושפע מאוד מסמק היה הגון וישר.

בשייטת התעסקנו בעיקר באמון טקטי, שליטה במערכות, אימונים עם יחידות אחרות של החייל, וגם באימונים טקטיים עם חיל אויר. הפלגנו לאמונים בטולון עם הצי הצרפתי בנושאי נצ"ל וליווינו אוניות רכש...

ש. מי היו המפקדים תחתידך?

ת. בתקופה ראשונה יוחאי (אח"י יפו), מנחם כהן באח"י "אילת" ואיצ'ה דביר באח"י חיפה, אחרי זה בני החליף את יוחאי ואלקס שור את מנחם.

ש. בני וציטה.

ת. ציטה לא היה בתקופתי בשייטת אבל עבד איתי כראש ענף מבצעים תקופה מסויימת בהיותי רמ"ח ים. עם בני עבדנו יחד גם בהיותי רמ"ח ים, וגם היה לנו תאום טוב בהיותי מפקד שייטת. עם בני היה לי נסיון טוב במיוחד בעבודה משותפת, היזכרתי כבר את חלקו בתכנון וטיפול בנושא הצרפתי לפני ובזמן מבצע סיני. בתקופת שרותי כרמ"ח-ים, בני היה יד ימיני ושותף בכל הנושאים החל מהכנת תקציב חיל הים עד תכנון סד"כ ואמל"ח.

אך נחזור לשייטת, אין לי רשימות מפורטות על הפעילות, ואת הנושאים העיקריים כבר הזכרתי, ראוי אולי לציין את ביקור אח"י אילת בטולון שעל סיפונה חניכי קורס חובלים ב-1957. (נספח 13)

אדמירל Barjot מפקד הצי הצרפתי בים-התיכון מושבו בטולון, פגשתי אותו לפני כן כאשר נשלחתי עוד כרמח-ים ביחד עם מאיר עמית אז ראש אג"ם, להעניק בשם ממשלת ישראל אותות כבוד למפקדים צרפתיים בזרועות השונים אשר השתתפו במבצע "קדש". (נספח 14)

אח"י אילת התקבלה בטולון בכבוד רב ובטקס מלא, מסדרים מסיבת עיתונאים וקבלת פנים. התלווה אלנו גם סרן (מילו) משה רבילין, כנציג דובר צה"ל (איש משרד החוץ, שגריר) ואיתו שאלון מטעם אגף ההסטוריה במטכ"ל לבירור פרטים מסוימים בקשר לארועים בעת מבצע "קדש" הקשורים ל-collusion. אני השתתפתי בשיחה, והפרטים עליה כלולים בדו"ח הנמצא בארכיון צה"ל (כמסומן ברשימה הרצ"ב).

בעת שהותנו בטולון הוזמנתי ביחד עם מנחם כהן וצבי תירוש (אשר שימש כמתרגם) ומסיבת גן לכבודו של C.F. BOY (מפקד משחתת Kersaint אשר נשארה בחיפה "בליל אברהים" וירתה את "המט"ח הידוע" C.F. BOY קיבל אות כבוד על מבצע זה, אנו בירכנו את BOY ורעיתו על הכבוד שהוענק לו

וכמובן לא הערנו מילה על המבצע עצמו. היה לי הרושם שהצרפתים מאוד העריכו, את הדיסקרטיות שלנו באותו מעמד. אני קיימתי קשר מכתבים עם קפטן BOY עוד במשך שנים אחדות. (נספח 15)

ש. כמה זמן היית מפקד שיטת?

ת. מסוף 1957 - עד אביב 1959, את השייטת עזבתי בטולון במרץ 1959 בתום תקופת אימונים עם הצרפתים, ומסרתי את הפקוד לאלכס שור כמ"מ, המשכתי מטולון, לגריניץ' שם הצטרפתי ל- Royal Naval Staff College.

בקיץ 1959 בהיותי בגריניץ' ארע בארץ "ליל הברווזים" אשר בעיקבותיו הושעה ראש אג"מ אלוף זורע והתפטר ראש אמ"ן אלוף יהושפט הרכבי.

ש. מה זה "ליל ברווזים"?

ת. קריאת מילואים שגוייה באמצעות רדיו. במקום האלופים המתפטרים מונו יצחק רבין כראש אג"מ וחיים הרצוג כראש אמ"ן (בפעם שניה). עם מינויי ביקש אלוף הרצוג מהרמטכ"ל לסקוב למנות אותי לסגנו (חזר כאן המצב של 1952 כאשר שמוליק טנקוס עם קבלת הפיקוד על החייל ביקש למנות אותי כרמ"ח ים). קיבלתי שני מכתבים אישיים, מהרצוג ומלסקוב, על כוונתם למנות אותי כסגן ראש אמ"ן ונתבקשתי להגיב על ההצעה. לפני שהספקתי להביע את דעתי ולאחר שכתבתי לטנקוס על ההתפתחות בו ביקשתי את דעתו ואישורו, נתקבל מהמטכ"ל מינוי פורמלי לתפקיד סגן ראש אמ"ן.

ש. להיות סגן ראש אמ"ן ?

ת. כן, בחיל הים ראו את זה "כבגידה". כאמור שמוליק קיבל את המכתב שלי אך לא האמין לי שהדבר נעשה ללא ידיעתי ויוזמתי. כשחזרתי ארצה הייתי גם תקופה מסוימת "מוחרם" ע"י החייל. יש לציין שזו פעם ראשונה שהתמנה קצין שלא מכוחות הקרקע, לתפקיד כה בכיר במטכ"ל, רק כעבור 3-4 שנים מונה עזר ויצמן כראש אג"מ.

בתקופת כהונתי, שימשתי שתי תקופות ממושכות כמ.מ ראש אמ"ן (בגלל השעיתו של אלוף הרצוג ע"י הרמטכ"ל לסקוב בניגוד לדעתו של שר הבטחון) עם מינויו של יוחאי ארע לא פעם שבישיבות השבועיות של המטה הכללי השתתפו שני קצינים מחיל הים (יוחאי ואנוכי). (נספח 16)

כמ.מ. נפל בחלקי להגיש ב- 1960 את הערכת המצב האסטרטגי של צה"ל, לקבינט הבטחוני בראשותו של דוד בן גוריון. בן גוריון התרשם מאוד מכך שקצין חיל הים ייצג במעמד זה את המטכ"ל. מאוחר יותר כאשר בקשתי לפרוש מצה"ל הוזמנתי על ידו לראיון, הוא הזכיר לי הארוע ואת התרשמותו מכך.

ש. בעצם, פעם כשיצאת להיות סגן ראש אמ"ן הדרך חזרה לחיל היתה סגורה.

ת. זו גם היתה הרגשתי ולכן החלטתי ב- 1961 להשתחרר מצה"ל.

ש. נוצרה סיטואציה שהעמידה בעצם את סמך כמועמד יחיד לפקוד החיל, נעזב לרגע את יוחאי אבל היה גם שלמה.

ת. תדע, שבעיני לסקוב סמק לא היה מועמד, הוא היה מועמד של משרד הבטחון, של יוצאי פלמ"ח, של פרס ושל אלוף חיים בן דוד (שלישו הצבאי של בן גוריון), אך בעיני לסקוב הוא היה פסול.

ש. אתה היית בישיבת השתילים? היו שני דייגים אילתים שדגו על הגבול או שמחוץ לגבול ודג לידם אחד מהסטרים שלך ובאו הלגיונרים וקצרו אותם. אחרי זה היו גם טענות, סיפורי זוועה, כאילו התעללו בגוויות. זאת לא הנקודה. ירד למטה לסקוב לעשות תחקיר וסמק ירד בתור רמ"ח ים כדי לייצג את חיל הים בעניין ולסקוב שאל איזה שהיא שבעקבותיה צריך היה סמק להבהיר שבים הגבול הוא לא דבר מסומן, שאין אזימוטים מוגדרים. אז הוא אמר: "מה אתה חושב? שבים זה כמו ביבשה שיש שתילים שמסמנים?" זה היה למעשה איזה חוצפה.

ת. אני הכרתי את לסקוב כראש אג"מ. היו לו דעות "מוצקות" על חיל הים. הפגין "ידע" על תורת לחימה ימית ובעיקר של הפעלת סטר"ים. הוא דיבר בבטחון מלא ולא טרח להקשיב. לאחר כמה חילופי דברים בינינו בנושא חיל הים, היה לי קושי להגיע לדיונים איתו והמגעים עם אג"מ נעשו באמצעות עוזרו עוזי נרקיס.

ש. אחרי זה הוא לא נטר לך?

ת. לתקופה מסוימת, אחרי זה, הקרח הופשר והגעתי איתו ליכולת שיחה והקשבה. עם סמק היה כנראה איזה רצף ולא ארוע בודד, בעיני לסקוב הוא לא היה אמין, "ומי שלא אמין הוא פסול".

ש. בן אהרון דווקא אמין מאוד ומסתבר שהוא פסל את לסקוב והם פסלו אחד את השני.

ת. כאמור, סמק נראה לי כמועמד וודאי בגלל הרקע שלו, התמיכה הרבה של החוגים הקובעים ומעמדו באותה עת כרמ"ח ים ליד מפקד חיל-הים (טנקוס) הנחשב כחלש ולא מרשים. אני לא ראיתי את עצמי כמועמד משתי טעמים:

א. הרקע שלי לא התאים.

ב. הייתי בתפקיד בכיר באמ"ן וכנראה נחשבתי כרצוי בו.

לכן הפתיע אותי שלפני מינויו של יוחאי, הזמין אותי לסקוב לארוחת צהרים (באקרופוליס) ומצא לנכון להסביר לי את מניעיו למינוי של יוחאי. לדבריו, הוא רוצה לראות בפיקוד הרגיל דמות של מפקד קרבי נערץ, אשר יכול להפיח רוח חדשה בחיל הרדום. במעמד זה לא הזכיר את סמק באף מילה. בעיני לסקוב הייתי כנראה מועמד פוטנציאלי אך באותה קונסטלציה הוא בחר ביוחאי. אני בירכתי אותו על ההחלטה ובירכתי גם את יוחאי. עם יוחאי היה לי שתוף פעולה טוב, וכאמור תקופה מסוימת ישבנו גם יחד בישיבות מטכ"ל (שני קציני חיל הים חברי מטכ"ל יפה מאוד!). (נספח 17) יחסינו באותה תקופה היו טובים ואפילו קרובים. זכור לי שלפני כן, אמר לי יוחאי (בעת שהתאמנו עם המשחתות בפלימוט, שהוא רואה את בוגרי ציווטווקיה (שלמה אראל, חיים רפאלי, מרדכי ליבין ואנוכי) "ככנופיה" מלוכדת.

ש. הוא ראה את זה. מפני שאין אדם אומר אלא מהרהורי ליבו כי יוחאי קיים כנופיה מסביבו ושייטת 13 עד היום היא כנופיה.

מה עם שלמה?

ת. בקשר לשלמה, שלמה ואנוכי נחשבנו שנינו כ - OUT, פוליטית, מי מאיתנו נחשב כמתאים לפקד על החייל?

זה תלוי בתקופות שרות. אני מניח שבתקופת שרותי כרמ"ח ים (מבצע "קדש", תוכניות רכש, וקרבה למטכ"ל ומשרד הבטחון) מעמדי היה עדיף. לדעתי, לשלמה היתה עדיפות לפי כן, (פיקוד על הפריגטות) ואחרי כן, בתקופת שרותו כרמ"ח ים; פרויקט סטילים. קרבה לראש אג"מ וכו'. (אז אני הייתי כבר אזרח) גורם קובע במקרה כזה הוא העיתוי, ואישיותו ומעמדו של הרמטכ"ל. לסקוב היה איש ללא רקע וגייבו פוליטי, הוא היה יוצא הצבא הבריטי ולא היה בפלמ"ח. קשה להניח תיאורתית, שאם היה רוצה להעדיף אותי או את שלמה על סמך היה מסוגל לבצע את זאת. יוחאי, זה כבר סיפור אחר.

ליצחק רבין היה רקע שונה הוא לא היה זקוק לתעודת יושר פוליטית והיה חופשי לבחירת מפקדים ומינורים. שלמה כרמ"ח ים עבד איתו תקופה ממושכת בהיותו רמטכ"ל. יוחאי הגיע למצב של פרישה ופרט לשלמה, בחייל לא היו מועמדים בולטים באותה עת, ולכן המינוי של שלמה היה טבעי. עלי לציין שקיימתי יחסי חברות קרובים מאוד עם יצחק רבין גם מחוץ לענייני עבודה. זכור לי כאשר סיפרתי לו על כוונתי לפרוש מצה"ל - התבטא באנגלית: **"You are giving up too early"**

בסך הכל אינני יכול להתלונן על הפליה כלפי בצה"ל. נכון שנחשבתי כ - out אך לא היה טעם להסביר לאף אחד שאף פעם לא הייתי חבר מפלגה וגם לא חבר בית"ר (בהיותי ראש אמ"ן אמר לי פעם אפרים קרסנר (דקל) מראשי הש"י של ההגנה בחצי הלצה, "צבי באמ"ן הוא "מסתערב". דימוי זה לא מנע את מינוי לתפקידים רגישים בצה"ל, כמו סגן ראש אמ"ן, ושיתופי בדיונים ברמות מדיניות הגבוהות ביותר, קבינט בטחוני, שר הבטחון, שרות החוץ ופורום ראשי שירותי המודיעין (שכלל את המוסד שב"כ וכו'). בכל הפורומים האלה הרגשתי באמון ושתוף מלא. (נספח 18) לאחר שנה וחצי לשרותי באמ"ן, הגעתי למסקנה שאין לי עתיד בצה"ל. לחיל הים כנראה לא אחזור, וכאיש חיל הים לא אתמנה כראש אמ"ן. יכולתי למלא תפקידים נוספים, ברוחב, אך נושאים אחרים לא עניינו אותי.

ש. היית מפוקח.

ת. כן. ועקבני. לפני פרישתי, הציע לי שמעון פרס, אז סגן שר הבטחון, לנסוע לפריס כראש משלחת משרד הבטחון שם לפני מינוי מוקה אך תפקיד זה לא עניין אותי.

ש. משלחת משרד הבטחון?

ת. כן, גם שנה מאוחר יותר כאשר בעקבות "משבר" בתפקידי האזרחי הראשון, הציע לי פרס להתמנות כראש אגף הרכישה במשרד הבטחון, גם להצעה זו סירבתי, החלטתי להתמיד ולהתקדם בחיים האזרחיים.

ש. אין לך על מה להתלונן.

ת. נ כ ו ן . **עד כאן חיל הים, ואם שכחתי משהו שאל ואענה.**

ש. עברה בי איזה שהיא מחשבה. אני מבין שאתה בעצם עם יוחאי כמפקד חיל הים כבר לא עבדת. הוא כבר היה מפקד חיל הים כשאתה היית באמ"ן.

ת. כן.

ש. אפוא בכל זאת פגשת את יוחאי חוץ מאשר כמפקדו והוא מפקד משחתת ?
 ת. כן, כמפקד משחתת ואחרי זה במטכ"ל.

ש. זאת אומרת כמפקדו, רק אז?
 ת. כן, כשחזרתי מאיטליה למח-ים, מפקד שייטת 13 היה איזי.

ש. יוחאי אז למד בארה"ב? לפני כן האם למפקדת חיל הים היתה מרות על מפקדת 13?
 ת. היתה שאיפה לבדלנות עוד בתקופת מלחמת השחרור וזה נמשך שנים אחרי זה, אני לא יודע מה המצב היום? תמיד היתה הרגשה של רצון להתנתק מהחיל. בתקופה שלי במח-ים, אולי, כתוצאה של יחסי עם איזי הדברים החלו להיות שונים. אני חזרתי מאיטליה שם הייתי מעורב מאוד בפיתוח ורכישת ציוד עבור השייטת, (גם אחרי שחרורי הייתי נאמנם של קפריוטי וקטניו) רקמנו ביחד רעיונות לפיתוח כלי לחימה עבור שייטת 13, בין היתר, תכננו ספינת אם "לחזירים". זה לא היה רעיון של שייטת 13. זו היתה יוזמה של חיל הים. אלכס טל היה בן-בית אצלי ברומא וגם אחרי זה בארץ. הקרבה וחברות עם איזי רהב נמשכת עד היום הזה, עבדנו ביחד ברשות הנמלים והוא משמש היום כדמ"צ בחברת "מהדרין".

נעבור לנושאים אחרים.....

ש. אני יכול לומר לזכותו של שלמה, שמצבו היה כנראה דומה לתסכול שבו אני נמצאתי בתקופת מלחמת קדש, "בבור" הפיקוד, בליל הגיחה של "אברהים אל-אוול" למפרץ חיפה.
 כולם נלחמים, מנצחים, כובשים חוגגים, והחיל שלך לא עושה כלום..... (רוב הצעות פעולה נענות בשלילה).

ש. אבל תסכים שדיין היה מסוגל ללכת ולעשות.

ת. בהחלט, אבל מצבך / מצבנו היה, שאתה רשאי להציע כל פעולה, והוא אמור לאשר אותה בתנאי... "שלא תבזבז תחמושת" (ראה הצעת הפגזה חוף סיני ע"י המשחתות).

בהקשר זה ברצוני לספר על :- ארוע אופייני בתקופת מבצע "קדש". דווח לנו על מטרה, כנראה משחתת עוגנת ליד שארם. ההנחה היתה שזו משחתת מצרית, אנשי שייטת 13 לחצו והגישו תוכנית הצנחה מהאוויר ותקיפת האוניה, לא זכור לי מה היתה שיטת התקיפה, בצלילה או מסירות נפץ.
 לחצנו על המטכ"ל והמבצע אושר, על יסוד המודיעין הקלוש שהיה בידינו, ללא בדיקת תנאי הזירה ומבלי להכנס לפרטיה.

ש. איזי סיפר לי על זה, להטביע משחתת שישבה בשארם.

ת. כל הפרטים לא זכורים לי היום, אני רק זוכר דבר אחד, ביטלתי את הפעולה כשהמטוס היה באויר.

ש. איזי טוען שהוא חג בין טירן לשארם א שייך והטייס טעה שם בניווט ואז הוא אמר לו : תעשה מעגלים והוא בסוף זיהה את המקום וראה גם את האנייה, כשפתאום בלי שהוא ידע למה, הטייס אמר : בטלו את המבצע וחוזרים בחזרה הביתה. זאת אומרת הם היו שם.

- ת. לאחר המהומה הגדולה לקראת הפעולה ולאחר המראת המטוס, נשארתי במשרדי ועברתי על הנתונים, הובהר לי שלא קיימת תוכנית חילוץ למקרה וחטיבה 9, לא תכבוש את שארם תוך יומיים (לפי התוכנית), לא היו בידי המבצעים מפות מדויקות של אזור מטרה והתצ"א הגיע לידי רק לאחר המראת המטוס.
- H.M.S המטרה לא היתה נייחת, (היא נעה) ומאוחר יותר הסתבר שהיתה זו משחתה בריטית CRANE (אותה אני מזכיר בקטע על טיסתי עם דיין לשארם).
- ואז, תפסתי את עצמי, שתוך הרצון להשתתף במלחמה, אנו נסחפים ומסכנים חיי לוחמים בפעולה ללא סיכויי הצלחה. ואז הוצאתי את ההוראה - "אין מטרה, בטל מבצע".
- ש. יש לי שאלה שאני רואה אותה מאוד משמעותית וחוזרת על עצמה - היחסים של חיל הים עם דיין. דיין מלווה את חיל הים הרבה מאוד בצד השלילה, אבל יש גם כמה דברים חיוביים. דיברת קודם על הסטרים 16 מ'. תדע לך שהסער 4 זה המצאה של דיין. בדיוק באותה מידה, באותה התעניינות הוא בא ושואל מה עם ים סוף, ואז בונים כך גם והוא נותן תקציב לסער 4.
- ת. אצל דיין היה זה ערבוב של שתי תפיסות, צד אחד, אותו תאר אלוף דן טולקובסקי (אז מפקד חיל אוויר) "משה רואה את המלחמה מכוונת של הרובה, כך הוא התחנך, וכך הוא צמח. במלחמת סיני הוא נוכח שהמטוס יכול לפתור בעיות לחיל רגלים ואז החל להעריך את חיל האוויר".
- מזוית ראייה זו, איפוא מסייע חיל הים לצה"ל?
- ש. מבחינת מושגי ההכרעה, מי מכריע ?
- ת. כן, כושר הכרעה במערכה, להבדיל מקרב, בנוסף, אין לשכוח שדיין היה רמטכ"ל בתקופה קשה למדינה בעלת משאבים מוגבלים ותקציב צה"ל מצומצם.
- ש. תקציבים ביטחוניים ?
- ת. כן, אלה היו תקופות של חדירות רצחניות של פדאיון ופעולות תגמול. זכור לי שבאחת המסיבות של אג"ם הופיע דיין בתחפושת של מושבניק במושב פטיש אשר הותקף ע"י הפדאיון.
- ש. זה אחר שרצחו את דליה פרידמן ?
- ת. היה פו נוסף לדיין, דיין בעל ראייה אסטרטגית וגיאופוליטית ארוכת טווח, מזוית זו הוא התייחס לסיני ולים סוף, כפתח למרחבי המזרח.
- ש. אתה מתכוון לדיין עם חזון ?
- ת. כן, אך בין, החייל הרואה את המלחמה דרך כוונת הרובה, כלומר כוחות יבשה המבוססים על החיל הפורץ והכובש ובין חיל הים שתרומתו עקיפה ולא תמיד ברורה לו, (לדיין). כאשר ברשות המדינה אמצעים מוגבלים, העדיפות ברורה. (יחד עם זה "אם אתה יכול לתרום לנושא, בא נדבר", ראה סטר"ים בים סוף).
- בין שתי התפיסות של דיין, אין רצף... בתחום האמצע הוא לא מתעניין. זה תחום שהוא לא מתמצא בו, זה "בלבול מוח" ואם הדבר גם מחייב תקציבים, אז הוא נגד.
- בדומה לכך הוא התייחס גם לאנשים.

יוחאי הוא "פייטר", מקלען מהפלמ"ח והוא "משלנו". כל האחרים, הם בסדר..... שמוליק, סמק. צבי קינן? הוא קצת דיפלומט, גם איטלקי גם צרפתי (בוודאי גם פולני). יש לו רעיונות מעניינים, ביכולתו להסדיר דברים מורכבים אבל הוא לא "אחד משלנו". לא אחד שרבו איתו בחולות ו"רץ בשדות".
צריך להבין את זווית הראיה המאוד סוביקטיבית של דיין בהתייחסותו לנושאים ולאנשים.

ש. בקונטקסט הזה הוא קורא לך למילואים "בששת הימים", מצאת את עצמך שוב ליד דיין.
ת. בתפקיד יועץ ימי לשר הבטחון, לא עשיתי שם רבות. אבל היה לדיין נוח שאני בסביבה. ואם יש סיבוכים בים, אוניות, נמלים והובלות..... "צבי יתעסק עם זה".

ש. אני אתן לך אמירה למשל, ציטוט ממישהו שהפליג בהפלגת הבכורה של המשחתות מאנגליה לארץ, דיין עולה בסיציליה על המשחתות ומפליג לארץ והוא אומר אז למפקד השייטת: אם אתה רואה מטרה מצרית איזה שלא תהיה, סוחרת במים בינלאומיים. לא משנה מה - "דפוק אותה!"
ת. כן, אני זוכר את האירוע. כממלא מקום מפקד החייל, אירחתי את בן גוריון, לסקוב ושמעון פרס על הבמה, בטקס קבלת המשחתות, בנמל חיפה. דיין ושמוליק טנקוס הגיעו על סיפון.

ש. אני מתרשם מדיין כאיש ואני אספר לך אחר כך גם על מקורות נוספים לאינפורמציה לאבלואצה הזאת שנטבעה בי, שדיין הוא ציניקן גדול שמוכן לקחת סיכונים גדולים על חשבון הרבה מאוד, במחיר אנושי כבד, כי הוא אוונטוריסט לא קטן בכלל.

ת. וגם מחוסר אחריות, אני סיפרתי קודם על הנחתות הצרפתיות המפרקות ציוד בקישון, לפני מבצע סיני. כל לילה רבתי עם דיין על כך שהנחתת חייבת לצאת לים לפני אור הבוקר, מפני שהתחייבנו לצרפתים על סודיות מוחלטת, לדיין כל זה לא היה איכפת. רק שלא יפסיקו את פריקת הטנקים.
יש לי סיפור קצת מבדח על חוש האחריות של דיין. בתקופת שרותי באיטליה, שהיתי ביום מסוים באנגליה בענייני רכש. מרומא הודיע לי יששכר חיימוביץ, נציג משרד הבטחון שם, שמשה דיין ואשתו רות, עומדים להגיע למחרת לרומא, לביקור פרטי באי קפרי. חשבתי לעצמי, "כשהרמטכ"ל מגיע לאיטליה אני כנספח צה"ל חייב להמצא במקום".

השגתי טיסת לילה, ובבוקר פגשתי את הזוג דיין, אוכלים ארוחת-בוקר עם יששכר במלון. דיין אומר, "צבי למה אתה טורח, זה ביקור פרטי - Incognito יששכר סידר לי כבר מכונית עם נהג. את המלון הזמנתי בארץ ואנו יוצאים לדרך". הייתי עדיין קצת מטושטש מטיסת לילה, גמרתי לשתות את הקפה וחזרתי למשרד. בדרכי למשרד נזכרתי, רמטכ"ל של צה"ל עם רטייה, נוסע בדרכים באיטליה Incognito, עם נהג הדובר רק איטלקית, האם זה אחראי מצדידי? (שלא לדבר עליו), הרמתי שפורפרת הטלפון לראש המודיעין הצבאי האיטלקי, גנרל מוסקו, אני פותח, "גנרל, יש לי בעיה"..... הוא עונה, "אני יודע....."
ואנו מטפלים בה, לרמטכ"ל שלך יש ליווי סמוי". ואז נתקלתי בסטודנט ישראלי תלמיד רפואה, המשמש בתפקידי אבטחה בשגרירות (כיום הוא פרופ' בבי"ח רוטשילד בחיפה) והוריתי לו לנסוע לקפרי, להתמקם במלון עם הדיינים, להתחבב עליהם, אך לא לגלות את זהותו ואת שולחיו.
הדיינים חזרו מקפרי שמחים וטובי לב, התלהבו מהסטודנט הישראלי אותו פגשו ואשר הדריך אותם בקפרי ונאפולי. הסיפור נחמד ונגמר בטוב.

יותר חמור הוא הסיפור על טיסת דיין לשארם, בזמן מבצע "קדש" לקראת כיבושה ע"י חטיבה 9. אני מקבל קריאה דחופה מהמטכ"ל. דיין על הקו, "צבי, יש לך נמל חדש בים סוף, תצטרף אלי בבוקר". עם בוקר אנו טסים בדקוטה, ביחד עם עוזי נרקיס. (חטיבה 9 טרם כבשה את שארם) אנו נוחתים בא-טור, אשר נכבשה כמה שעות לפני כן ע"י צנחנים. והם המשיכו לכוון שארם מהמערב. בעת שהייה הקצרה בא-טור (ללא אבטחה) דיין מבקר במאהל בדואי, קונה כמה כדים, ותופס קומנדקר ורץ בעקבות הצנחנים, (בדרך היו עדיין היתקלויות עם יחידות קומנדו מצרי ועם חיילים מצריים הנסוגים משארם) לפני עזיבתנו את א-טור הבחנו בים באוניה המאותתת לנו.

"Who are you" אנו שאלנו What ship והתשובה באה ... H.M.S. CRANE משחתת בריטית, התעלמנו ממנה. עוזי ואני תופסים קומדקר שני ומגיעים לשארם, אשר בינתיים נכבשה ע"י חטיבה 9. דיין מספיק להמריא במטוס יחד עם פצועים, צפונה. גם עוזי הספיק לעלות למטוס ואני ביליתי את הלילה עם אברהם יפה, בשארם.

ש. הוא עוזב אותך ללא מילת הסבר או הצדטקות ?

ת. כן, יותר מזה, בספרו על מלחמת "קדש" הוא מתאר בפרוטרוט את הטיסה לשארם וא-טור, לא מזכיר את חיל הים, את הבסיס בים סוף ולא את נוכחותי, אף לא במילה.

ש. מה בענין החפירה והתמוטטות.

ת. סיפרתי כבר על הפלגת בכורה של הסטר"ים במפרץ אילת, דיין היה איתנו הוא ירד לחוף במקומות שונים בסירת גומי, חופר בקברים, וחוזר עם השלל... מאושר ומרוצה מהכח הימי שיש לנו בים סוף.

ש. היה מתאים לו, ההשקעה משתלמת.

ת. כן.

אני זוכר את דיין במיוחד בתקופות הקשות. זכורה לי שיחה עם אישתי ב - 1955, בה אמרתי לה, "דיין הוא "ציניק" ללא נאמנויות, ללא מוסר ואני לא סובל אותו כאדם, אבל הוא המפקד הדרוש לנו בעת הזו "רבים ואנוכי ביניהם נלך אחריו ללא היסוס". (נספח 19)

ש. תודה לך צבי.

סוף.